

posita ex his ut homo. Corporalis uo nata
 sic distinguit. in corpora lucida. ut sunt
 sidera. et opaca. ut est terra. metalla. et huius
 modi. atque psycia. siue dyaphana. ut aer.
 et aqua. Quedam creature habent esse tantum.
 ut lapides. quedam uirtute ut arbores. que
 dam ut animalia. quedam intellige. ut an
 geli. Distinguit etiam mundus tripliciter. scilicet
 archetypus. idest deus. et dicitur archety
 pus. ab archos. quod est princeps. et typus. figura.
 quasi principalis figura. quia ipse est exem
 plar mundi sensibilis. Itaque est mundus.
 et dicitur macrocosmus. idest maior mundus.
 et est mundus uisibilis. Microcosmus est terra
 mundus. idest minor homo. De his tribus
 Iohannes. In mundo erat. ecce primum. et mundus
 primum factus est. ecce secundum. et mundus cum non cog
 nouit. ecce tertium. Differentia est inter elemē
 tum et elementatum. et quantum essentiam
 elementum est primum et positabile. et non com
 positum. Unde nec terra. nec aer. aqua. nec ignis.
 est purum elementum apud nos et sim
 plex. quia ista inter se commiscuntur. et maxime
 in ea parte ubi se contingunt. Elementum.
 est quodlibet corpus positum ex quatuor
 elementis. Quia essentia est corpus differens ab
 omnibus elementis. et elementatis. tam in materia.
 quam in forma. tam in natura. quam in uirtute.
 non habens in se contrarietatem. unde non cau
 sam corruptionis. Opera sex dierum pro ut
 scriptis distinguit moraliter. sic habentur. Significatio
 enim rerum de nihilo creatio. impij uultifica
 tionem. firmitati operatio boni. positi cum
 firmitate. Aquarum congregatio. cordis ad
 unationem. Sidum perfectio. exemplum boni
 operationis. Piscium et auium formatio. status
 actionis. et contemplationis. hominis plasma
 no. uirtutem intentionis. Post ista sequitur
 reses ciuitatis. Est locus summus. idest ce

lum. ubi sola letitia. Est infimus. idest infernus.
 ubi sola tristitia. et est medius. idest mundus.
 in quo sunt omnia summa spectanda. et in
 summa tunda. Diabolus igitur a summo exor
 tuitur. et in ima detritus est. quia reparandus
 non erat. homo uero qui a summo non cecidit. in medio
 collocatus est. ut esset ei locus quo ascenderet per
 uultitiam. uel descenderet per culpam. Itaque hugo
 de sancto victore dicit. quod aliquis locus in quo
 summum bonum solum est. scilicet celi. aliquis in quo
 summum malum est. scilicet inferni. aliquis in quo
 solum bonum est. scilicet si summum. ut paradysus. a
 liquis in quo solum malum. scilicet si non summum. ut purga
 torius. aliquis in quo bonum et malum est. scilicet neutrum
 summum. ut mundus. **Distinctio Orbium
 celestium quoniam elementariorum. 4.**
Corporalis mundi machina. tota
 consistit in duobus. scilicet in natura celestis.
 et in natura elementari. Celestis autem dis
 tinguitur in tres celos principales. scilicet Empi
 reum. Crystallinum. et firmamentum. In firmamē
 tum uero quod est celum stellatum. continentur
 septem orbis. septem planetarum. qui sunt Iupiter.
 Saturnus. Mars. Sol. Venus. Mercurius. et Luna.
 Nomine autem celi crystallini. siue aquei. in
 telligitur illa pars materie prime. que secundum
 philosophos formata est in duos orbis.
 Quorum superior est primum mobile. Inferior
 bum natura est. quod omnes mouentur
 excepto celo empireo. quod eternum est. Na
 tura uero elementaris. in quatuor speras
 diuiditur principales. scilicet ignis. aeris. ter
 re. et aque. Spera ignis tam habet inter
 sticia. scilicet summum quod uocatur igneus. et
 medium. et infimum quod uocatur olympium
 Aer similiter tam habet in isticia. scilicet su
 mum quod uocatur ethereum. et medium. et
 infimum. quod dicitur acreum. Et in summo super
 mo est calor. et lux. propter solis propinquita

tem. Similit' et in infimo scilicet p[ro] radioz
 repercussione a tra. In medio au[tem] int[er]itino ad
 quod n[on] potest attinge repercussio radioz sol.
 e[st] frigiditas et obscuritas in quo dicunt' habita
 re demones. qui detruisti su[n]t in hunc acie[m]
 caliginosum. In ecia[m] sunt tempestates. scilicet
 tonitrua. grandis. nubes. et similia. Ex h[uius]
 collige decem et septem orbis. tram. et aq[ui]
 ambi entes. q[ui] omnes possunt uocari ce
 li. Istos omnes excellit celu[m] ciuitatis. ipse
 deus. q[ui] est in omnib[us]. et sup[er] omnia. Distan
 tia predictoz orbium et planetaz hec est
 A tra usq[ue] ad lunam su[n]t miliaria. v. x.
 d. c. xx. v. hec sunt stadia c. xxvi. Alu
 na usq[ue] ad mercurium su[n]t miliaria. vii. d.
 ccc. xxii. et semisse. A mercurio usq[ue] ad ve
 nerem tantu[m]. A uenere usq[ue] ad solem. xxiii.
 cccc. xxxvi. A sole usq[ue] ad marie su[n]t mi
 liaria. xv. d. cxxv. A marie usq[ue] ad io
 uem vi. d. cccc. xii. A ioue usq[ue] ad satur
 num tantu[m]. A saturno usq[ue] ad firmame
 tum. xxiii. cccc. xxxvi. Ex istis sequi
 tur quod a tra usq[ue] ad celu[m] stellatu[m] su[n]t
 miliarium. c. ix. ccc. lxxv. **De Aera**
Celum celoz et superioru[m] corporu[m]. iiij.
Cest corpus p[ri]mu[m]. natura simpli
 cissimu[m]. essentia subtilissimu[m]. incorrup
 tibilitate solidissimu[m]. quantitate maxi
 mum. qualitate lucidu[m]. dyaphanitate
 p[er]spicuu[m]. mat[er]ia purissimu[m]. figura spe
 ricum. locali situ sup[er]iu[m]. amplitudi
 ne. aliaz creaturaz in se contentiuum
 Aste p[er]etates. tam celo empureo ueniunt.
 q[ui]m p[ri]mo mobili. S[ed] p[er] h[oc] celum empure
 um. mot[us] est extrinsecum. beatoru[m] sp[irit]uum ha
 bitaculu[m]. specialit[er] sedes dei appellatum
 Specialit[er] ecia[m] p[ri]mo mobili uenit. quod
 est motu uelocissimu[m]. ac in inferiora. uirtu
 tis affluxu[m]. **Codem m[od]o dicendum**

est de firmamento quod plurime ueniunt
 ei de p[er]petatibus supradictis. et insup[er] e[st] aq[ui]
 rum diffusiu[m]. ac stellis decoratu[m]. Corpa uo
 sup[er]celestia diuidunt[ur]. i[n] lucetia. et n[on] luce
 tia. et dyaphana. Nam corp[us] lucens est sol.
 q[ui] solus in syda lucet p[er] se. et n[on] lucetia.
 s[ed] stelle et ceti planete. qui lum[en] suu[m] a sole
 mutuunt. Corpa uo dyaphana. sunt om[n]i
 spere celestes. Item spere celestes cu[m] mouen
 tur n[on] mutant locu[m]. s[ed] mouent[ur] in locis su
 is. Sup[er]iora influunt in inferiora uirtute[m]
 motua[m]. uegetatua[m]. sensitua[m]. ac omni
 um generabilium p[ro]ductua[m]. **It[em] licet care**
ant qualitatib[us] elementoz. n[on] eni[m] sunt cali
da. uel frigida. sicca. uel humida. tam ista
causant in inferiorib[us]. Veruntam[en] n[on] influ
unt sup[er] lib[er]um arbitriu[m]. n[on] habent uirtute[m]
imutandi ho[m]i[n]is uoluntate[m]. licet uirtute[m]
ac disponant ho[m]i[n]is q[ui]plexione[m]. que uolum
tatem quide[m] n[on] habent cogere. s[ed] scdm manus
ul' mun[us] in diuersis hominib[us] inclinare. Ope
rant[ur] q[ui] corpa superiora. distinctiuam sig
nificatioem diez scdm lum[en] solis. et distinc
tionem mensiu[m]. scdm motu[m] lune. distinc
tionem annoz scdm motu[m] solis in aliquo
circulo. ac distinctioem tempoz. scdm cur
sus uariu[m] planetaz. distantia[m] et cursum
ascensiu[m] et descensiu[m]. retrgradatione[m]. et
statum. De Natura Stellaru[m] i[n] comu[n]i. iij.
Selle sup[er]ne in firmamento figunt[ur].
 Et cum illo semp[er] mouent[ur]. mat[er]ia s[ed]
 purissime. figura sperice. quantitate mag
 ne. apparentia parue. qualitate lucide. ra
 dioz diffusiue. uer[um] i[n] inferioroz generatiue
 a sole illuminationis receptiue. tene
 bray expulsiue. In tanto nox obscur
 or est. tanto plus sui manifestatue. in
 p[re]sencia solis sui luminis occultatue. te
 pestatis et serenitatis concitatie. uari

naugantui directive. qnto iunctiores
 tanto in ymuni lucidiores! s; fingule mi
 nus apparentes. ut patet in glaxia. Clari
 tate. 7 qntitate. differit 7 uirtute. Balaxi
 a est. multitudo paruax stellaz. qsi conti
 guax illi loco orbis ubi distindit hunc
 solis. Eclipsis fit cu se solis luna subicit
 ut tenebs orbis efficiat. Nota quod omis
 stelle eclipsant. 7 h est a tra ul' a planetis
 Planete dicunt qndoz retrogradt. qndoz
 pgressiu. qndoz stationaru. put in e
 plucidis suis diuisimode mouent. Plane
 te sunt syda int celum et tramerantia.
 firmanito maru cur su agentia. cursu
 qm habent ab influxu pmi mobilis mo
 uentur directe. s; cursu pio mouent obli
 queho scintillant. singuli suos colores
 habent. et cum circulos altroz ingredum
 t. etiam illoz participant qualitate cu
 sole. micantes occultant. Iusto tre pmi
 qozes. tanto minores circulos habent.
 qnto s; altiores. tanto cur sus eoz nata
 hs uider ee tardior. Corpora eoz n sunt
 pspicua. s; compacta. alioqn n eclipsate
 lux ut ait De luce. v. Cur.

Lux ut ait De luce. v. Cur.
 philosophus est actus lucendi luci
 di scdm qd lucidu. Unde sciendu quod
 lux e qualitas actiua luminosi coepris.
 sicut calor ignis. Lux q; dat colorib ee
 inentionale. aut intellect' agens fan
 tasmatib ee intellectuale. Ipsa q; est me
 dium defereus omnia que a celo ad nos
 descendunt. Ipsa mutuat coepris no lucens
 a lucido. Ipsa est ut ait scds philosophu.
 celu purpura. malefactoru inimica. nau
 gantui directio. ocul' noctis. facies omi
 um reion. Lux ut ait Augustinus rectu
 habz incessu. 7 nullo m incedit pcurui.
 s; omnib reb foema 7 decorem tribuit!

et absq; illa cuncta s; ignota. 7 abscondi
 ta. Motus ei est subitns. qa sine mora
 replet oia. h in superficie umbri coepris n se
 pfundit. s; in coepris dyaphano. Unde scdm
 coepris grossitiem. ul' subtilitate. magis uel
 minus participat. Lux etiã sine sui dimi
 nuttione ubiq; se distindit. Plures ptra
 tes lucis habem' sup de sole. qui illi mou
 unt in qntum lucent. Sciendu quod lux
 uocat' put est in coepris luminoso. s; hunc
 put est in lucido transparenti. Splendor
 aut' in denso mso. 7 color. put est in ali
 is imunicat' ab ipso. De Planetis i spece.

Saturn' est nobis remotissim. vi.
 frigidus 7 sic. h intelligas in ef
 fectu. sicut 7 i alijs planetis. ex vicini
 tate ei calor solis remittit. ex iunctio
 ne ei cu ioue. clarus efficit' cu natura
 lit' sit pallid'. Nocui est. 7 ipso dn ante
 fetus nascitur mortificat'. aut debilis.
 plus nocet uiccedendo. qm pcedendo. Mo
 ratu in quolibet signo triginta men
 sib. ex quo sequitur qd cursu complet
 t'iginta annis. Iupit' est clarus quasi
 ad instar lactis candidus. i qualitate
 semp bene est temperatus. quia calid' 7
 humid'. In supiori parte sine absidis te
 pat' malicia latm. cu ascendit i circm
 latm continet' pallore licet sit clarus. In
 quolib; signo morat' p annum. 7 ita cur
 sum suu duodecim annis compl'. Mar'
 est calid' 7 sic. 7 ideo nocuus. ex ppetari
 bus suis homines irritat ad belu. Ex
 inpositione uenis. 7 iouis ei nocuitas
 repmittit. igneus apparet 7 radiosus. in
 quolib; signo morat' quadraginta die
 bus. Sol dicit' octies maior tra. s; scdm
 ptolemeu p phylomonē est centu sexagita m
 abt' mai' tra. Calidus est 7 luminosus. e

eclipsim patitur: immis e omnib. nu-
le celatur: solus yse lucet. qd nulli sydi
magis competat: unde nōm accepit.
Stellas illuminat: tami p presentiam
sui luminis eas puat. Medi est planetay!
odiosus oculis egris. s. amabilis p uis. Tem-
pora distinguit. locis imundis nō comūna-
tur: restea consolidat. gelida resoluat. flores
apit. fructus matat. coepora dyaphana pe-
netrat. nō respicit. Visum retundit. vapores
ecluat. emissa vicissim illustrat. a pro-
pinquans nobis estatem facit. recedens
hyemē nob efficit. oculus e mundi. In sig-
no quolib. morat. tūta dieb. t. septē ho-
ris. Cur su p annū pficit motu ppo. t. diem
pficit motu pmi mobilis. Venus est luci-
fer calid. t. humid. maliciā maris tempe-
rat. semp comitat. solem. t. qndo pcedit
dē lucifer. qndo sequit uocatur uesper.
colorem hab. candentē. t. resulgentē. elec-
tio simile. int syda plus splendet. cōplet
cur su trecentis quadraginta octo dieb.
Mercuri semp cū sole gradit iniquā
ab eo ampli. tūta gradib. distans!
colorem habet radiantē. t. resulgentem.
tam pōt inueniatē cum sole cōtin. elo-
qntia sub ipso est ea quis dicit dñari.
et pēc semunib. cur su cōplet trecentis
tūta octo dieb. **S**uma noctē illuat.
lumī mutuat. angustum patitur. t. det-
mentū. Infima e int planetas. eclipsim
patitur. t. efficit. maculas habet pōt con-
iunctiones ei cum infiorib. **H**e comcula-
ta apparet intilim. ex eo qd pars ei illu-
minata a nobis abscondit. **H**e regina
celi appellatur. quia sol tamq. medius
planetay. participat ppetates on. quum.
t. eas ad lunā cū lumine suo tūmittit.
Apsa nō luna quecuq. sic a sole recipit.

influit. Unde qā talit m p eam virtutes pla-
netay recipit. merito regina celi uocatur.
Hys uis patet quod luna qndo p m m
incendit optimū est semina iace. quia
tunc virtutes planetay qd in infioribus t
fluit. incipit collige frigida t. humida.
Solem pcedens munit. t. cū sequis crescit.
t. ab eo elongatur. accessus t. recessus m-
tis p eam causatur. signa zodiaci quo-
libet mense pcurrit. **De Janua Qua**
Ignis gignit t. incinat. **tuor Elementor. vi.**
In similitudine sibi appropinquata con-
iunt. motū facit de centro ad circūferētia.
ardet t. lucet i materia aliena. t. nōm sua
spira. infiora reducit ad supiora. qarefol-
uit t. rea maquosa. aquosa i aera. t. et
Mollificat dura. indurat mollia. subtrahit
at. ut in resolutione glaciū patet. et den-
sat. sicut lutū. **D**e purat. ut in auro. et
corumpit. sicut ea q gignit. t. frigesat
p accidens. ut patet in aceto. **E**t etiā pene-
tratiuus. imunicatur. actiu. diuisiu.
He ignis in spira sua nō lucet. quia ipat
nō est. nullū enī corp dyaphanū lucet. t. po-
tius e illuminabile. **S**i aut ignis in spira
spira compactus est. eclipsaret omē stel-
las que sup ipm sunt. **I**gnis uolū lucet
apud nos pōt matiam coadunata in q est.
ut h patet quia una candela opposita al-
teri. facit eā obumbrē. **H**e est subtilis
mobilis. pspiciuus. p inspuationē t. resur-
tationē caloris cordis temperat. decorat
uolatilib. locus impulsionū. mansio spū-
rituum. t. est altabilis. leuis. t. subtilis.
atq. rarus. nō lucet sic nec aliqd corpus
dyaphanū. t. illuminabile est. **A**qua
sup celos eleuat. pscib. decorat. tempesta-
tibus subicit. omnes fontes t. flumina
ad mare continuant. ad locū unde ueni

unt reuertunt. aeri preb; aqua informati
one uolantiu ornantiu. ⁊ uegetabilib; nu
tritu. optime est in immutabilis timino
alieno. ⁊ minime timino ppo. Corpus e dy
aphanū. omnib; minimis. in cristallū con
gelatur. Yrmi i nubib; creat. lodes p̄gat.
oios u r̄gat. febricitantes sua frigiditate
⁊ humiditate delectat. naues uehit. lum
recipit. ad suū p̄ceptum reuertit. loca ua
cua subit. lapides cauat. ignē extinguit.
olim mundū purgauer. i mari rubro po
pulo di cecidit. de late xp̄i fluxit. hanc
xp̄s in unū mutauit. ac de ipsa mat̄ia
baptismi ordinauer. **Terra** int̄ elem̄ta
est infima. nigra. magis despecta. rotun
da. pondosa. alijs elem̄tis circūdata. ma
ter fructuū. radice plantarū. m̄te ani
malū. edificiorū fundamentum. defunctorū
receptaculū. machine mundales centri.
cludit in se infimum. frigida. sicca. opa
ca. corpus humani mat̄ia. seruat metalla.
centro tenet. motu ex uaporib; incluis
guttur. herbis. florib; ⁊ arboribus decora
tur. circa eam motu circulari celū cum
siderib; uoluit. hominib; ⁊ nimis calcat.
horū quedā tre competunt scdm eē suū.
quedā scdm fitū. quedā scdm mentum.
quedā scdm ornatiū. quedā scdm utilitatē
Cometes **De Impressionib; aëris. viij.**
hec apparet quasi stella. n̄ tamē
est aliud qm uapor inflamatus ex uici
nitare ignis. hec comas luminis fundit.
⁊ dicit significare mutationē regni. aut
bella. aut pestilentias. **Corona** est alb
circulus. qui quōdā apparet circa solem
ul' lunā. aut stellas alias. ⁊ causatur
ex reliquis nubū ⁊ planetarū radios at
tractis ⁊ illuminatis. talis circulus est
signū serenitatis. A sub duplex est ascē

dens ⁊ descendēs. Ascendens fit ex uapo
ribus inflamatis in supmo aëris. ⁊ in
detur ascendē sicut euolarent scintille
de fornace. A sub uo descendens ignis ē
retentus in nube. q̄ tamē expellitur ob
uante nube frigida ⁊ cadit. ⁊ tunc p̄
t̄ quod uidet̄ quasi stella cadens. lōp̄aq̄
relinquit uestigia casus post se. Nubes
fiunt quōdo uirtute solis exhalant uapo
res de aquis. ⁊ paludib; ⁊ locis humidis.
⁊ ferunt̄ sursum. **Nebula** est id qd ex
nubib; aq̄m pluentib; relinquit. ⁊ ideo ne
bula scdm Aristotelē est serenitatis sig
num. **Caligo** ē uapor tenebrosus. quem
uulg' appellat nebulam. Itē iste uapor
n̄ eleuatur. ⁊ p̄us qm conuertitur i nu
bes. ul' in pluuiā dep̄mitur. ⁊ remanet
iuxta terram. **Ros** est illud qd descendit
ex uapore paruo. ⁊ in descensione sua
mergitur in paruas guttaz minutias
Pluuia ē aqua descendens ex nubibus
resolutis. uelocitate habens sue descen
sionis ⁊ hoc guttatim. **Pruiua** ē ex ua
pore solido. qui igelatur ante qm ex ip
so resoluatur aqua. **Hiex** genatur in
nube calida. cui congelatio simul fit cū
iustione in aq̄m. ⁊ ideo partes ei nō in
sp̄ssant. **Grando** genatur ex nube ca
lidissima. uirtute solis multū eleua
ta. q̄ post qm in aquā resoluūt. tunc
demū in medio intersticio aëris conge
latur. **Comitruū** est sonū uaporis ficti.
egredientis de nube humida. **Fragor**
durturū qui post ictum sequitur ul'
p̄cedit. fit ex ignis extinctione in uen
tre nubis. **Comiscatio** est illuminati
o uaporis ficti. incensi in uapore hu
mido. **Fulgur** genatur ex uapore q̄
so eleuato ex calore fictato. q̄ cum fit

ignee nature in uentoz descendit & urit. & nihil resistit. **E**state precipue. et in montib' pcurrit frequent. Fulmen est uapor terrestris inflamatus. qui quidocq' tangit nibe. qui iam e in conuisione ad aqua conglutinat. sic q' decoquit fortissimo calido. & indurat in lapide. qui uocat' celu tonitru. & scindi quidd' inuenit. Iris est lum' solis receptum in nube concaua. & aquosa. ac soli ex aduerso opposita. Glacies est aqua ggelata. Venuus est uapor terrestris aeris superora transcendens. & aere pcurtendo fortiter impellens. **Q**uatu uenti sunt principales. scilicet. subsolari ab oriente temperatus. habens a dext'is uentum de siccante. & a sinistris curu nubes genantem. **E**t a meridie est auster calid' qui fulmina gignit. & pluuias largas. habens a dext'is affricu calidum. & a sinistris nothiu. temperatum quide. s; pestilentias inducentem. **E**t a septentrione est aquilo frigid'. habens a dext'is duricia. niues facientem & grandines. a sinistris borea nubes condensentem. ac pluuias phibentem. **A**d occidentem est Zephyrus. pducens flores. habens a dext'is circiu. tempestatem. & pluuiam. & tonitrua genantem. a sinistris fauoniu. in oriente nubila. s; serena in india facientem.

Turbo est uentus de nube egrediens. in septem inflexus. uel duo uenti laterali' sibi concurrentes. sese q' iuxta tram orbicularit' inuoluentis. **T**erre motus est uapor grossius. extract' de fundo terre no potens exire. p' superficiali' terrilli' soliditate. sicq' coarctat' est. etia i inferiorib' concauitatib' tram concurit.

De Teopore. viij. caplin.

Tempus est mensura pmi mobilis. **E**x hoc patet. qd hic temp' est. & no i celo. sedm substantia sua. **H**ic mutant' omnia. & no in celo. **H**ic eni est nunc hyemps. ne estas. ne pax. ne discordia. nunc tranquillitas. ne tempestas. **M**utabilitas teru ostenditur in hoc. quia ea que mund' precipue amplectitur scilicet. sapientia. potentia. in oriente cepunt. & niam habitabile pcurrerunt usq' ad occidentem. in signu quod omnia tendunt ad occasu. **N**am studium sapientie incepit in egypto. postea fuit i greca. post hoc rome. deinde in francia. & angla. Similit' regna fueru pmo in oriente. post apud romanos. nunc potestas impy residet in gnamia. **H**ic hoc comparat. **J**acob. uita niam. & hec mutabilia in por'. **P**latas sompno & baculo arundineo. & lib' regum. aque labenti. **D**ifferrentia est int' temp' et eui. & emutat'. **N**am temp' habet incipiu & fine. cui caret fine. s; n' incipio. **T**ritas caret utq'. quia mensura e increata. **I**ste sunt etates mundi. **P**rima ab adam usq' ad noe. habens annos sedm hebreos mille sexcentos quinquaginta sex. s; iuxta septuaginta duos interpretes ducentos quadraginta duos. **S**eda est a noe usq' ad abraham. habens anos iuxta hebreos ducentos nonaginta duos. s; sed septuaginta mille septuaginta duos. **T**ertia e ab abraham usq' ad dauid. habens anos sedm hebreos nongentos quadraginta duos. s; sed septuaginta mille tigma septem. **Q**uarta est a dauid usq' t'nsmigratione babilonis. habens anos sedm hebreos quadringentis septuaginta tres. s; sedm septuaginta quadringentos octoginta duos. **Q**u

ta est a transfugione babilonis usq
 ad xpm. habens anos scdm hebreos qui
 gentos octoginta noue. s; scdm septua
 ginta qingentos septuaginta octo. Item
 ab exordio mundi usq; ad xpm. habens
 anos scdm hebreos psequente beato Ioni
 mo ta milia nongentos qinquaginta
 duos. s; scdm septuaginta. q; greci se
 cunt qinq; milia. qingentos octo. Iuse
 bi aut que orofius secut est. int usq;
 moedens. numar annos qumq; milia.
 centu viginti. qm pene omnes latini
 secunt. Sexta etas a xpo usq; ad finem
 mdi. Septima qescentium. i curro cum
 sexta. Octaua est resurgentiu. Porro scdm
 hebreos in pma etate mdi sunt genatio
 nes decem. In scda decem. In ticia quatuor
 decim. In quarta sedecim quas tam oia
 theus gra mysty ponit quatuordecim.
 In quinta qtuordecim. Etates hominis sunt
 ille. Prima e infantia a natiuitate homis
 usq; ad annos septem. scda est pueri
 tia usq; ad annos quatuordecim. ticia est
 adolecentia a qntodecimo. usq; ad vigin
 ti octo. Quarta e iuuentus. usq; ad qui
 quaginta. quinta e senect. a qinquagesio.
 usq; ad septuagesimu nonu. Sexta est
 decrepitas. ab anno octogesimo. usq;
 dum vita finiat. Signitas dnici di
 ci. notat in h; quod fuit pma dies. Item
 ut dicit erit ultima dies. Itē nox illam
 no pcessit. Itē nox illi n succedet. Itē celu
 i tra in ea creata sunt. Itē angelus in ea
 conuisus est ad dm. Itē primo data sunt
 i ea filys isrl mandata. ut dicit orofius
 Itē xpc in ea nat est. Itē xpc in ea surrex.
 Itē spm scm discipulis dedit. Itē in ea res
 gemus. atq; iudicabit. Itē in ea contm
 abum pperuo in laude dei. **De Angelis**

Angelus scdm in gene i comuna. x.
 Damasceni est substantia inteller
 tualis. semp mobilis. liba arbitio. in cor
 pore a deo numstns. imortalitate suscipi
 ens. n scdm naturam. s; scdm gram. Sub
 stantia ponit in hac diffinitione p gene.
 i ponit ad diffentiam accidentis. Intel
 ligit eni hec substantia qualiccuq; copo
 sita. scil; ex eo qd est. i quo est. Intellectu
 als dicit pot quam rationalis. quia ra
 tio est virt collectua cause et causati. i
 ideo composita. Intellectus autē de rati
 one sui n habet collatione. s; est sine in
 qstione. i collatione. i ypositione. i ideo
 attribut nature magis simpliciter p diffen
 tia. ut est angelus. ratio aut est diffenta
 nate nun simpliciter. scil; hominis. Semp
 mobilis. n dico de loco ad locum. s; mobili
 tas. dicit h; triplicem iuitilitate in anglo
 scil; nature. intelligentie. i voluntatis.
 Mobilitate enim habet nate. quia omne
 creati iuitibile est in nihil nisi manu om
 nipotentis dei contineat. Similit angls
 mobilitate habet intelligentie. qa licet
 in anglo n sit iustitudo intelligentie. qu
 ad scita incognitione in ulo. en deiforme
 habeat intellectum. scdm dionysium. po
 test tam in eo esse iustitudo intelligen
 tie. q ad rerum cognitione in natura. ppa.
 i quo ad discenda. i h; est quod ait aug
 tinus. Qd omne creati habent intellcm.
 intelligit post aliud. Item in uoluntate
 mobilis est angls. quia n simul uult h;
 i idem. Itē potest dici semp mobilis. mo
 tu dilectionis. Arbitio liba. hoc n dicitur
 pp deflexione ad bonu indifferen. i ad
 malu. s; pp libam electione eor q uoluit.
 Unde angelus boni semp libe eligit bonu.
 angls mal? libe i sine coactione eligit ma

lum. Incorporea. Nota quod angelus ha-
bet proprietatem corporis non nata: sed in lo-
co contineri. Cum enim corpus sit in loco car-
cumscriptive. et distinctively est in loco. angelus
tantum distinctively. vel distinctively est in loco.
Deo ministris/ministerium ponitur hic pro
quocumque obsequio. et secundum hunc modum tam
assistentes quam ministrantes. quam etiam de-
mones ministrant. Immortalitatem suscipiunt.
secundum gratiam. non secundum naturam. quia tendunt in
nihilum. nisi per gratiam retinerentur serua-
torum. Angelo attribuitur quatuor. scilicet
essentie subtilitas. intelligentie perspicaci-
tas. liberi arbitri facultas. discretio personalis
In tribus primis convenit anima cum an-
gelo. in quarto non. quia anima non est perso-
na. habet et alia rationa angelus. scilicet: immutabi-
litatem in operando. officiositatem in ministrando.
immutabilitatem post electionem. siue in bo-
no. siue in malo. Differentie quatuor as-
signantur inter animam et angelum. Prima et
principalis est penes esse naturale. quia a-
nima est unibilis corpori. et actu sepa-
ta. angelus non. Secunda est. penes esse locum/
id est distinctivum. quia anima est rationa-
lis. sed angelus intellectualis. anima enim
apprehendit unguendo. et referendo. angelus
autem unguendo. Tercia assignatur penes esse
metaphysicam. id est separatam a materia et
motu. quia angelus non habet passibilitatem.
nisi respectu superiorum. anima respectu inferiorum
sensibilem. quia a sensibilibus immutatur.
Quarta est. penes esse theologiam. quia anima
unibilis est a bono in malum. et commisso. an-
gelus vero non. quia manet in eo ad quod se
comittit. siue bonum sit illud. siue malum.
Angeli sunt omnes similes in eo. quod immor-
tales. indissolubiles. unibilis. simpli-
ces. discreti. personae. ^{et communicabiles} immutabiles. alii na-

tura. sed dissimiles sunt in donis. natura. gratia. et
gloria. **Deinde dicitur Dionysius. quod in omni natura**
spirituali creata aliquid est essentia. aliud
hierarchya De triplici hierarchya. Virtus. xi.
triplex est. supercelestis. et celestis. et subceles-
tis. Supercelestis est in tribus personis. ut qui-
dam dixerunt. et male. quia secundum Dionysium
hierarchya dicitur ordinem. et ille absolute non
est in tribus personis. sed tantum ordinem nature. Ce-
lestis est in ordinibus angelicis. Subcelestis
in hominibus sanctis. Porro hierarchya celestis
dividitur in superiorem. mediam. et inferiorem.
Superior continet tres ordines. Seraphim. che-
rubim. thronos. quorum primum confidunt dei
bonitatem. secundum veritatem. tertium civitatem. Item
in primis deus amat ut caritas. in secundis
noscat ut veritas. in tertiis sedet ut equitas.

Media continet dignitates. principatus.
potestates. quorum primum officia regunt angelos.
Secundum capitibus prestant populo. Ultimum
potestatem colunt demonum. Item in primis de-
signatur ut maiestas. in secundis regnat
Cuius principatus. in ultimis tuetur ut salus.

Inferior hierarchya. similiter continet tres
ordines. scilicet: unguentes. archangelos. angelos
Quorum primus pertinet miraculorum operatio. ad
secundum magnorum negotiorum demeritatio. ad tertium
humane custodie sollicitudo. Item in primis.
deus operatur ut veritas. in secundis revelatur ut lux.
in tertiis mittit ut inspirans. Item deus sit
secundum Gregorium. sed secundum Dionysium virtutes
sunt mediis ordinis sede hierarchye. et principatus primus
ordo. tunc hierarchye. Item attende quod in quibus
bet tunc hierarchye primis. notat tunc
tas personarum divinarum. ut patet in celesti
hierarchya tam superiori quam in inferiori. et

Media. De Substantia angelica. xi.
Angeli secundum philosophos sunt spirituales
substantie. facte ante omnem creaturam

creati. natura mutabiles conditi / in
 platione inimitabiles facti. Animo impal
 sibles. mente rationales / felicitate securi.
 facti psci. Iussu mundum regunt. missi cor
 pora aerea assumunt / in celestibus amozant.
 Bihard de eodem. Inuestigem inuestigabi
 lia / in pmo sps ee potentes. glorios. beatos /
 distinctos in psona. dispositos in dignita
 te / ab imico stantes in ordine suo. pfectos
 i gene suo. imortalitate ppetuos. mente pu
 ros. affcu benignos. religione pios / una
 nimitate inuiduos. pace securus / di
 uinis laudib / obsequis deditos. Itē scdm
 Bihardum. in angelis est dignitas crea
 tionis. gra pfirmationis. amor creatoris.
 in ho diuinitatis. In angelis est psona ut
 dictum est sup. ut ee in subilitas. itelli
 gente pspicacitas. libi arbitri facultas. agi
 litatis uelocitas. pmpre omnes obedunt /
 maiores sine elatione pfiunt. minores si
 ne inico subit. qui ad exteriora exeunt.
 ab inferiori ptemplatione n̄ recedunt. Om
 nem uirtutem inferior. superiores participat.
 n̄ conuiso. qui excellunt in natura pcellunt
 in gra. / gla. in eode ordine. credunt alij
 ee alijs digniores. Duplicem habent ut
 sioem. matutina. / uehptina. illuminationes
 q̄s a superioribus receperit. alijs tribuunt.

P De pnerarijs / officijs singlor. or
 dinum est Seraphim dnu. xij.
 in amore dei ardere. / et alios ad inuendū
 diuini amoris pmouere. / et dnm ordina
 re diligendi. formā tribuere. Iti ime
 diate deo iungunt. / et ideo pmo. / et pfer
 tius in ipso opantes. theophanie deser
 uunt. ad aliud q̄ extra amatiū. non
 diuertunt. Cherubin q̄ pmo et pnci
 palit̄ relucet diuini luminis radio /
 p eo quod uicini p̄me uirtuti iungun

tur. Hoz officium est homines pmouē ad
 diuinā agnitionē / ideo p̄ccis dicuntur hūc.
 quia plenitudine q̄m suscipiunt. alijs in
 ferioribus munitando transmittit. **C**ym
 dicunt. eo qd dñs in eis sedeat. / et iudicia su
 a decnat. In hys ergo p̄cipue relucet uirtu
 tudo diuinitatis. hys q̄s dei uirtutē q̄m supra
 se accipiunt ad inferiores transmittit. **D**o
 minationes dicunt. quia certis anglis dñan
 t̄ ab omni op̄tione t̄ libi. / et nulli inferiori
 subiciunt. Hoz officij scdm Gregorij est in
 bello sp̄uali uilstrare. / qualit̄ oporteat p̄lan
 omis officij exerce. / et qualit̄ debeant sub
 ditus dñari. Hoz etiā officij est scdm dyo
 nisiū. timore seruili deposito in dñm moui.
 / et incessant̄ ei famulari. **P**ncipatus angl̄
 subditis p̄sunt. / et eos ad ministerium diu
 num explendū. disponunt. Ad hos p̄tinet
 scdm dyonisiū. vniuersale regim̄ toti reg
 ni. ut gentis. ducē ad similitudinē dei. **M**i
 nisterium q̄ eoz ē scdm Gregorij docē hoies.
 exhibe reuerentiam unicuique scdm gradū
 suū. Hoz etiā officij est pmouē homines.
 ut n̄ p̄p̄ uilitatē p̄am. / s; p̄p̄ solius dei
 amorem / et honore factant iusticia. **P**ote
 tatis scdm ysidor̄ uirtutes aduise subiecte
 s̄. ne mundo noceant q̄ntum cupiūt. Hoz
 etiā officium est scdm Gregorij illos qui
 sp̄uali citamine desudant p̄fortare. / et ne re
 gimen amittant sp̄itale. defendē. / et scdm
 dyonisiū ad ipsos spectat angelos inferi
 ores q̄ntum possibile est diuine potentie
 p̄fermare. **C**urmes sunt infangabiles
 ad executionē faciendā. / et robusti ad p̄cep
 tionē munerū. Hoz officij est scdm dyo
 nisiū docere p̄latos ut facile / et p̄seruantes
 que ad officij p̄lationis p̄tinent exequūt.
 / et ip̄s onā sustineant patient. Itē p̄stos
 miracula fiunt. / et uirt̄ faciendā miracu

la pfectis concedit. **A**rchangeli summi
nuntii nuncupant. et summa nuntiant. hoc
officium est secundum Gregorium de illis que p-
nent ad promotionem fidei. ut de natiuitate
xpi. et scis hoies expedire. et demones ab
hominibus expellere. s. secundum Dionysium
pphetias reuelare. Isti illuminationes quas
a superioribus suscipiunt. inferioribus annuntiant.
et per eosdem nobis. **A**ngeli sunt celesti dispo-
sitione ultimi. et hominibus magis propinqui.
Angelus est nomen officii non nature. Isti mi-
nora nuntiant. et homines ad diuinam
cognitionem ducunt. et ut uisite uiuant
instruunt. **I**ij sui sui extendunt per dilec-
tionem dei. et in semetipsis firman. per casto-
diam sui. ac sub se progrediuntur ad auxilium
proximi. **S**os autem assini. laci debent
Seraphim per caritatem. cherubin per cogniti-
onem. thronus per eestatem. **D**inationibus
carne subingando. **P**ncipatibus. nris ma-
ioribus reuerentiam exhibendo. **P**otestatibus.
temptationibus dyabolicis resistendo. **V**riti-
bus per passionem. **A**rchangelis. per instructio-
nem. **A**ngelis. per obsequium exhibitionem.

xiii. **A**ngeli. **D**e cognitione angelica. et motu
cognitionem habent matutinam. **A**ngloz.
hoc est cognitionem rerum. in uero. **H**ec uelut
tinam. id est cognitionem rerum in se. **M**er-
ridiana. id est aptam dei uisionem. **S**ed et
alta cognitio dei angelica. per si maiores
iudicant minoribus. que per diuinas theo-
phanas receperunt. **T**heophania uero est
ostensio alicui cognoscibilis de deo. per il-
luminationem de deo uenientem. et hoc potest
esse uel in simbolo. uel extra facie ad faciem.
Nota quod angelus plura intelligit. habitu
simul. non autem actu. nisi ea que sub una spe-
cie sunt. **C**irca incarnationem et passionem
xpi. sciuerunt angeli substantiam facti. et

non omnes circumstantias. **P**reterea quecumque
cognoscunt angeli. cognoscunt remota. si-
cut propinqua. et cognitio eorum non est per sensum.
sed per intellectum. **S**tatus angeli est triplex. scilicet
innocentie. gratie. et glorie. **D**istinguntur motus
angelorum tripliciter secundum Dionysium. **C**ircu-
laris. rectus. obliquus. **C**ircularis motus est
ab eodem in eodem. et circa idem centrum im-
mobile. hunc motum habent angeli qui ime-
diate recipiunt illuminationem a deo. et
per illas reuertuntur ad deum. **R**ectus motus mo-
uentur quando procedunt ad prudentiam sub
rectore. recte omnia considerantes. et ita reuertuntur
ab eodem in eodem. s. ab uno in aliud. **O**blig-
us in angelis est motus obliquus quando cognitionem
inferiorum quibus prouident. reflectunt in deum pri-
mum principium. et fine pulchri et boni. **N**ota
ta differentiam inter assistentem. et ministrum. quia
assistens est facie dei templari. sic assistunt
omnes boni angeli. **I**nter assistens est immedia-
te recipere illuminationes a deo. sic assistunt
tantum tres primi ordines. **I**nter assistens
est appropinquare deo. et extincum esse nullum
in ad extius. sic assistunt quatuor primi or-
dines. **M**inister uero est nuntiare. per tem-
poris oportunitate uel operari. secundum officium.
Est enim ministerium nuntii. et officii.
Creatum est circa motum angelorum tripliciter.
Dicebant enim quidam philosophi quod angelus
numquam mouetur. s. mouet speras omnes
et uoluntates hominum. **I**tem dixerunt alii.
quod angelus sit in pluribus locis. et etiam ubi
quod si uoluit. **I**tem dixerunt alii. quod angelus
uenit de fine spaci. quod non transit medi-
a. s. transit. **I**llud quod precipitendum non
est. quod iniquusque ordo ab eo denominatur
quod respectu inferiorum ordinum excellenti

Preceptum imminet. **D**e prelaconibus
Resunt quidam angeli angloz. **p.**

regionibus ut dicitur in danieli: princeps
 gregis: et princeps psalms. Quidam prebent
 ecclesie: Apokalypsis angelo ephesi ecclesie
 scribe. Itē alij prebent psonis. Actiū aploz!
 angelus Peti credebatur ad hostiū stare. Qui
 dam sps maligni dicunt preesse. incusam
 de uocat alijs sps luxurie: et ali' supbre. et
 huiusmodi. Hic autē prelationes pmaneat.
 nūque cessent post hanc uitā! sciendū qd
 ierarchie semp stabunt. qntum ad subltā
 nam beatitudinis. et qntū ad gradū digni
 tatis. et nobilitatē doni gratuiti. et nature.
 Cessabūt autē plationes angelū sup homines
 et anglos. quo ad actum regimini: sedm
 gubnationem mundi. et electoz sed iuram
 ad patam. Prelatio in demonib' q' ad officiu
 um i' sustandi et uritandi. sedm quod
 vi' pucat' alim in malicia nō destruetur
 salmista. supbia eoz q' te oderit' ascendit
 semp: n' destruet' qntum ad maliciā et na
 tām. Cessabit autē eoz p'latio q' ad officiu
 temptandi eos qui sunt mura. In hominib'
 etiā prelationes enacuabunt' q' nō erūt de
 can. centuriones. ciliarthe et huiusmodi. In
 creatis similit' cessab' p'latio: q' supiora nō
 mouebūt tunc infiora sicut m. **De firma**
Confirmationē cōne Angloz. xvi.
C habet anglos ex trib' scilicet ex natā.
 gla. et gra. Ex natā: q' natā spiritualis tan
 tum semel est iritabilis in bonū. siue i' ma
 lum. Ex vnoque autē ei' cum alio. sic pa
 ter in anima. que dū est in corpore. potest
 mutari sept' de bono i' malū. et eomiso. so
 lita uō nō. Huiusmodi uō ratio est. q' natā
 pure spiritualis p' simplicitate' suā totā
 se iurāt ad id quod eligit. qd nō facit natā
 unita. q' corp' habet retrahens. Ex gratia
 a similit' habet firmationē: quia si alit
 quod connectit' stabili etno. uinculo ppe

tuo. illa inextinguibile semp manet. Sic angeli
 colligati sūt stabili etno. id est deo: et hoc uin
 culo in dissolubili karitatis. Ap'ls. karita
 tūquam excidet. Ex gla q' habent eam: q'
 a cum dīm habeant: p gla. qui ē fixa cō
 pleta. angelici desiderij. nō uagant' extra ip
 sum. ut querant qdquam illo meli' uel de
 sidabilius. ul' iocundū: nō enī in creaturis
 inueniūt. qd possit eos a fonte dulcedinis
 auerere. Tenendum est itaq: qd angeli bo
 ni. ex libtate arbitrii. ad dīm statim conuē
 fuerūt. p grām. et p glām. in uoluntate cō
 firmati: fideles ac felices effecti. atq: in ra
 tione illuminati. ut nō solū cognoscat' res
 in p'io genē. s; etiā in arte: hoc est in uerbo
 Accepunt insup pfectōem in uirtute opati
 ua. siue exequant' illa. assumpto corpore
 siue alias: atq: pfectionē. in uirtute grem
 platiua. quia quocūq: mittant' int' dīm
 currunt. **De custodia anbeloz. xvii.**
Angeli nobis ad custodiā deputati
 tenent nos stantes ne cadam'. et
 cadentes nos adiuu' at uo surgam'. nec
 angel' unūq' nos desit' etiam p'atores. ul'
 p'cantes. qn semp parat' sūt auxiliari si
 uelint'. hoc tamē fallit in obstinatis. a
 quoz custodia desistit' anglos actualit': pa
 rat' est tamē custodire. si redire uelint: qm
 unūq' deserit' homo extoto ab angelis.
Nota qd xpc nō habuit angelū sibi de
 putatū. quia anima ei' supior omī ange
 lo sedm aplm ad hebreos: sicut et habebit
 unū antixpc qm licet. p'p' nūmā obstina
 tionē suā nō sūt habitur' ad p'motionem.
 habebit tamē ad accusationē. Effect' an
 gelice custodie multiplex ē: p'mus est ipe
 dimita boni. et occasionē mali remouē. Ex
 di. Mittā anglos pcur' sozem. q' eiat' etiā
 rebuscū. Sedo. est temptatōnes mitigare.

I

qui dicit de xpo tanto mā
 angelis effis. qnto diffēmi
 nom p illis heditauit.

Daniel. Angls dñi descendit cum azaria
& scis ei in foenace. Tercius est gra hostes
uisibiles adiuuare. **lib regum.** Hebrs
uidit castra hostiu. **Quart.** orationes
nras & elemosinas deo p̄sentare. & p̄ nobis
orare. **Thobias.** q̄ndo orabas cū lacrimis ego
optuli deo orationes tuas. **Quintus.** uiam
ostendē. **Thobias.** ego sanū ducā & redū
cam. **Sext.** in agendis docere. **Zacharias.**
de angelo q̄ instruxit eū de quatuor fa
bris. **Septim.** seipm̄ & alia secreta reuela
re. **Thobias.** ego sum Raphael angls qui
offerō deo orationes tuas. **Octau.** a p̄ccatis
excitare. **In actib' ap̄loz.** surge uelociter
Non. ad furorem excitare. **lib regum.** Sur
ge & mede ḡndis enī restat t̄ uia. **Deci
mus.** est consolari. **Thobias.** forti animo
esto. in p̄ccato est uia deo cureris. **Undeci
mus.** est de p̄ccō increpare. **lib iudicium.**
dixit angls p̄lo isrl. **Cur h' fecisti.** Duo
decim. potestates p̄ccatias coh̄ere. ne tan
tum noceant. q̄ntum uellent. **Thobias.**
qualit' angls demonē ligauit. **Angeli**
seruunt nobis p̄p̄tā. scilz p̄pter r̄uine
sue rep̄tōem. homines enī saluandi
intra b̄t. in locū angeloz cadentiu. Item
p̄p̄tā mitti accidentalē cumulationē. q̄d
augēt in eis usq; ad diem iudicij. **Itē p̄p̄tā**
amoris erga nos demonstratiōem. **By
ronisi.** arcb̄tū angelis tres actus p̄ga
re. illuminare. p̄ficē. **Purgant** itaq;
nos angeli amouendo fantasinata!
q̄ impediunt illuminationē. q̄m angls
intendit facē in nobis. **Vnde** tā remo
uent ab aīa. scilz ignorantia. & nubila
fantasiaz. & falsas opinionēs. philo
sophicaz rationū. reuelatiōni cont̄
triaz. **Illuminant** animā tripliciter!
scilz ad sensum. ut patet. q̄ndo man

festant aliquid assumpto corpore. **Itē** ad yma
ginationes. scilz furositates. que p̄ sp̄m a
nimakem. ad cōb̄rum eleuānt. transmutant
in diuisa fantasinata. hanc potestātē etiam
dyabolus habet. **Itē** ad intellectū. & talis illu
minatio sola p̄fata est. **Notandū** autē quod
angls n̄ illuminat intellectū. efficiendo cog
nitōem in aīa. quia n̄ potest intellectū
imp̄mere nouā speciem. n̄ habitum nouū lu
minis p̄m̄e. s; n̄ eius intentiōem q̄ uult
intere. **Hec** enī tā requirūt. ut intellect' ali
quid intelligat. scilz species q̄ cognoscat. et
lumī. in q̄ cognoscat. & intentio. q̄ conuincit se ī
tellectus sup̄ speciem. **Illuminat** autē angls
intellectū nr̄m. tantū excitando & disponēdo.
& hūm̄ in nos diuinū trāsferēdo. **facit** enī
ut dictum ē in fantasia trāsferēdo. **ratio
nem** speciez p̄ponēdo. & diuidēdo sc̄dm
exigentiam rei q̄m uult reuelare. **Itē** irradi
at lumī intellectus sui sup̄ nos. ut moueat
intellectū nr̄m. & sic p̄h̄ra. & subtiliora uidi
possunt in duplicato lumine. **Itē** excitat in
tentiōem aliq̄ motū. ut se conuertat sup̄ illa
fantasinata. abstrahēdo ab alijs. **Itē** uult
etia. id est. ymouent ad meli'. **Itē** angls
accendē possit affectū humanū. **Nota** quid
hoc tripliciter potest intelligi. scilz efficiendo
ul' mouendo. ul' excitando. ul' adiutuando.
Primo m̄. solus deus potest inflammarē af
fectum. **Secūdo** m̄. ip̄m desiderium inflammarē af
fectū. **Tercio** m̄. potest angelus accendē nr̄m af
fectum. de istis exemplū habem' in nat̄is. q̄
a p̄mo m̄ ignis uocendū ligna. sc̄dm m̄ ligna
uocendū ignē. **Tercio** m̄ ligna igni apposita in
cendit ignem. **Diffērentia** est int̄ imitē cog
itationem. & accendē. & illuminare nr̄m. q̄
a cogitationē imitē. est ut dicit **Beda
mus** creare. & facē cogitationē. s; accendē
est iam cogitationē sc̄am inflammarē. **Illu**

Summare uo est reuelatione dare de ali
 quo occulto intelligi. *De iplia uerbo. 7*
Terbum de locutione Angloz. xvij.
Triplex est scilicet uerbo. 7 opus. **V**
 uo uerbo loquitur deus anglis. 7 ecomiso. Item
 deus anime. 7 ecomiso. Item dyabolus deo.
 cui tam intentio dñi n̄ potest latere. **V**bo
 aut̄ oris loquitur homo homini. 7 anglis hōi
 in cepe assumpto. **S** uo opus loquitur d̄s dy
 abolo. 7 anglis dyabolo. **De locutione itaqz**
 angeloz nota qd̄ anglis loquitur deo. cum in
 motu admirationis excusis fingit. ū cu
 affectus suos ei p̄sentat. q̄s tam̄ cum latere
 minime dubitat. **Angelus loquitur anglo.**
 uerbo sive species ostendendo. illuminatione
 quadā sp̄iali irradiante ab ipso. **Itē ange**
 lus facit aliquid coram angelo. quo facto.
 intelligit. qd̄ ante nō intelligebat. 7 sic lo
 cutio omēs omnib. scilicet maiores in f̄iorib.
 7 ecomiso. **Itē anglis angelo loquitur p̄ mu**
 nicatione diuini luminis ip̄m instruē
 do. 7 sic n̄ loquitur omēs omnib. n̄ omnia. **S**
 tantū superiores in f̄iorib. de hys que p̄ di
 uinas theophantas p̄ceper̄. **Loquitur an**
 gelus homini dupliciter. **Primo in uerbo uoca**
 li in assumpto corpe. **S** tunc sicut n̄ p̄fert
 sonū in organis naturalib. scdm̄ natam.
 ita n̄ circularit̄ inuutat mediū q̄mad
 modū est in uoce naturali. **Unde n̄ audit.**
 nisi ab illo ad q̄m ordinat̄. **Est simile in**
 apparitionib. angeloz. q̄s quidam uident
 7 alij eque p̄p̄inqui n̄ uident. **Itē patet in**
 helyseo. 7 puero ei. **Uident tam̄ alij qd̄**
 angelus nunq̄ apparuit. aut̄ apparet.
 aut loquitur homini in subiecta creatura.
S intentione seu similitudine ponit in o
 culo ei. uel intentione uocis ponit in auri
 cula. 7 ubi recipit sensus communis. species il
 las. ac deinde p̄ueniunt ad ymaginati

ones. post h̄ ad intellectus. **7 hoc qd̄ dicitur**
 angelus appare. uel loqui hominib. **Secd̄**
 in homini loquitur anglis p̄ uisionē rerū
 sensibilū instrum̄to ymaginis. 7 sic loqui
 tur uigilantib. 7 dormientib. **Loquitur an**
 gelus dyabolo. speciem suū intell̄s ei sine
 aliq̄ illuminatione ostendendo. **Itē loquitur**
 dyabolus homini dupliciter. q̄a quōdā sen
 sūm inuutando. 7 hoc uel ymaginē alicui
 rei inuimendo instrum̄to uisus. **S** obicien
 do uisū similitudine alicui rei. **Secd̄ in**
 loquitur dyabolus homini p̄ uisionē rerū
 sensibilū instrum̄to ymaginis. 7 hoc fa
 cit quōdā uigilantib. nob. quandoqz dor
 mientib. 7 sic inuittit cogitationē mali.
Cogitationē uo malā non potest inuittē.
 que tamē p̄ consensū mala fit. **Est et**
 locutio animaz. quia anima loquitur d̄o
 p̄ desiderium. cui affectiones inde s̄t dei
 oculis 7 apte. **Anima similit̄ loquitur an**
 gelo. **S** hoc p̄ uoces corporis. q̄s bene p̄cipit
 angelus. sicut 7 alia sensibilia. **Unde aīa**
 existens in corpore. aliqua specialī potes
 tate loquendi n̄ indiget ad angelos. **S** ha
 bebūt exuta a corpore. **Itē loquitur anima**
 dyabolo. q̄a similitudines affectionū im
 p̄munt̄ sensib. ut dyabolus eas intelligat.

Michael *De hominib; Angloz spec*
Gabriel 7 Raphael. Scendū alib; xix.
Quod hec sunt p̄p̄a nomina angeloz. hec
 eoz interpretationes 7 alijs s̄t communes. **S**
 eoz p̄p̄a nomina s̄t. quia eis horū nominiū
 interpretationes inueniūt̄ excellenti. **Micha**
 el interpretat̄ quis ut d̄s. **h̄c est de ordine**
 p̄ncipatuum. 7 attribuit̄ ei quatuor. scilicet
 licet eē p̄positum paradysi. id est eccle. **sic**
 otum fuit p̄nceps synagoge. **Itē deferre**
 animas in paradysum. **S** hoc intellige
 qd̄ glosius dicit qm̄ aly. **Itē pugnare**

cum dicitur id est dyabolo. ut in apokalyp
si. he uenire i aduocari populo dei. Sab
el interpretatur fortitudo dei. h est de ordine
archangeloz. et merito quia nunciant mag
na. Raphael interpretatur medicina dei. et
est de ordine angeloz. qia una psona cul
todunt. Omnes angelos fecit ds bonos.
et n tantu sumos. s; medios int sumum
bonu. et bonu imutabile. qd est creatura. ita.
qd si comitatur ad amandu qd erat sup se.
ascendent ad statu grē. et glē. Si uo comite
rent ad bonu imutabile. quod fuit int se!
h ipso ruerunt ad malu culpe. et pene. qia
no est delectus peccati. sine deore iusticie.

Casus dyaboli *De Casu demonis. xx.*

fuit duplex. scilicet spiritualis et localis
Spiritualis quidem. quia cecidit de natē purita
te. libi arbitry. ad bonu flexibile. de luce
i tenebras. de scientia in ignorantia. de in
nocentia in culpam. de felicitate in pena.
de dilectione in odium. post casum ei factus
est impetens. et obstinat in malo. et ex
cecat a uero. et deordinat a bono. et infir
mat a uirtute. et exclusus a dei templati
one. Preterea uoluntas ei impia. uisa est
ad hominis odium et mundiciam. Unde toto
conamine nititur ad ei subuersione ptep
tatione multiplicem. qia quolibet facto
suo. quod ex libo arbitrio. pcedit. peccant
mortalit.

De locali casu demonis. xxi.

Casus etiam dyaboli localis fuit.
Quia ul in infernum ul in aerem ca
lignosum. qui est in medio interitico aere
coeruit. Demones eni no sunt in superori
parte aeris. ne lumine gaudeant. nec i
inferiori. ne nimis cont nos fouant. Un
de notandu. quod in demonib est tria
gsidare. scilicet natam. officiu. et peccm. Na
ture qdem uenit sum locus. id est celu.

in quo tamq in loco congruo sunt creati.
etiam postmodu in natura si steterent p
ficiendi. Officio uo qd habent extendi ho
mines uenit locus medi. id est aer caligi
nosus. ubi satis nobis. pinguis fit ad sep
tandu. et n tam habent lum ad gauden
dum. S; peccato uenit locus inferni. id est
inferni. unde demones post fine hui mu
di detruent inferni in inferni. quid uo
sat eoz officium. Dicunt qdam qd anglis
cecidit sda die. et immuoe opinio quod
pmo die subito post creatione sua cec
dit. Dicunt immuoe qd decim chorus an
geloz cecidit. h no dicit qd decim ordo
fuit angeloz. et quia tot de singulis or
dib ceciderit. quod potant face choru
um.

De restauracione anglice ruine. xxii.

Angeloz ruina restaurabit p saluan
dos. Dicit Augustinus qd tot homines
saluabunt. qd demones ceciderit. et Gregori
qd tot homines saluabunt quod angeli p
stiterit. Dixerunt quidam. quod due partes
erit in celo. una hominu. alia angeloz. qd
angelica ruina restaurabit p uirgines. et
tot de alta parte erunt saluandi. qd in ali
a parte fit uirgines et angeli.

Quare peccm Angli sit irremissibile. xxiii.

Angeli sit irremissibile assignantur
plures rationes. Prima est scdm Augustinu
quia nullo firadente peccat. ideo nullo re
parante redibit. Secda ratio est scdm Damascenu.
quia contra deiforme intellm peccat.
Quanto aut nobilior est cognitio. tan
to peior est error. qia seru sciens uolunta
tem dñi sui et n faciens multis peccis uolun
lab. Tria scdm eundem Damascenu anglis
n est susceptibilis penitentie. unde n uenit
Quarta est quia in dyabolo est extincta sm
delis. quantum ad bonu p motione. Antea q

a natura tantū spūalis semel vitabilis ē/
 eo qđ coram se conūtat. qđ homo n̄ facit. qđ
 a caro semp̄ repugnat spūi. Status ange-
 li mali triplex est. ut patere potuit ex pre-
 dictis. *Primo* est innocentie. scđs culpe / scđs

De Pueratibz
 demones s̄ sp̄s impuri. *demouoij.*

D humanam genis nuntiat. mente *xxiij.*
 rationales. neq̄ta subriles. nocendi cupi-
 di. p̄ sup̄biam tumidi. semp̄ in fraude no-
 ui. simulant sens. inq̄nant affectus. uigi-
 lantes turbant. dormientes p̄ sompna inq̄-
 ctant. morbos serunt. tempestates iocant.
 in lucis angelos se transmutant. ut trans-
 formant. semp̄ in finem suū secū portant.
 in ydolis sibi cultum diuinū usurpant. in
 p̄ bonos dñari appetunt. magice artes p̄ eos
 fiunt. bonus ad exitum dant. semp̄ fini
 hominis insidiant. *Triplex* acumine scē-
 tre uigent demones. *Primo* subtilitate na-
 ture. et hoc p̄ cogitationē uesp̄nam. scđo occu-
 pata tempor. *Tercio* reuelatione spūum.
 sup̄nox. *Primo* in intelligunt naturalia p̄
 sentia. scđo in naturalia futura. scđo in intelli-
 gunt uoluntaria. *Multiplicat* dyabolus no-
 minatur. p̄ quod p̄terates sue intelligunt.
 Vocat̄ enī dyabolus. qđ interpretatur desilius.
 qđ desiliit. idest cecidit. spūaliter et localiter
 sicut dictū est. *Et* qđ interpretat̄ dyabolus.
 claus̄ ergastulo. et hoc uenit ei. qđ nō p̄mit-
 tit̄ sibi nocere tantū q̄ntum uellet. *Prerea*
 scđm etymologia dicitur dyabolus a dya qđ
 ē duo. et bolus qđ est morsus. quia duo occidit
 scđs. corp̄ et animā. *Item* uocat̄ demon. idest
 sanguine. et hoc p̄ p̄m. ut scđens qđ uig-
 ilat̄ ut dictum est. *Item* behai. qđ interpretat̄
 absq̄ uigo. ut absq̄ dñō. quia p̄ posse pug-
 nat̄ cont̄ eū. cui debet eē subditus et sub-
 iectus. *Item* beelzebub qđ interpretat̄ uir mul-

car. idest animar peccantiū. que reliquerūt
 uerū sp̄ntium xp̄m. *Item* sathanas idest ad-
 uersari. *Petr.* aduersarius n̄ dyabolus. *Item*
 behemot idest bestia. qđ facit homines bel-
 tiales. *Item* leuathan. idest additamentum cor-
 qđ peccata p̄cis cumulant. *De qualitate dy-*

Diabolus nocet atoli cont̄ nos. xxv.

D homini multiplicat. quia p̄ uolenti-
 tatem. et hoc corpi q̄ndoḡ ledendo extius. sicut
 fecit iob. q̄ndoḡ uirtus m̄bra ligando. sic in
 obsessis. et p̄ hoc datur paruulis angelus
 ton. ne dyabolus in hys ledat eos ut occi-
 dat. *Item* nocet p̄ impietatem ymaginū. ma-
 la suggendo. ut p̄ motione sanguinis. ad
 p̄m accendendo. ut sensus extiores p̄ obier-
 tionē falsar formar decipiendo. *De hys et si-*
milibz dicit *Gregori.* quod dyabolus aut op-
 p̄mendo rapi. r. aut insidiando circūolat.
 aut suadendo blandit. aut minando terret.
 aut desuadendo frangit. aut p̄mittit decipit.
 aut cū p̄mittit decipit. *Dyabolus* decipit
 homines quattuor modis. *Primo* suadendo
 bonū. et hoc p̄t̄ malū. ut cū homini instabili.
 suadet ingressum religionis. p̄t̄ hoc ut post-
 modū egrediat̄. *Scđo* suadendo malū. sub spec-
 e boni. ut p̄curare. p̄ reb̄ alius p̄suadens. et
 cō in dissuadendo bonū tamq̄m nocuum. ut
 cū dissuadet. p̄bo uno ingressū religionis. ne
 de hoc peniteat. et egrediens p̄fundatur. ut
 q̄ndo dissuadet alioi orationem. ut elemosinā.
 ne p̄ hoc incurrat uanā glām. *Quarto* dis-
 suadendo malū. ut ducat ad per. ut quando
 dissuadet intemperantiā in uictu. et sop-
 no. ut inducat in indiscretam abstinentiā
 qđ per est. *Impedit* dyabolus in effectu sue
 malicie multis modis. q̄ndo p̄t̄ inuicem sine
 potentie impositū a deo. *Item* p̄sistentiā
 bonor spūum. habet enī quolibz anima du-
 os angelos. scđs. unū bonū ad custodiam. ali-

um malū ad exitum. sic partitum hominis
nō sentientis. Itē quōdā p̄t p̄t ab homi-
nationē. q̄a demones nobilitatis nature
viba peccata detestant. Itē p̄t cautelam.
quōdā obmittit facē mala. ut p̄t fiat. Sic
nō uexat excommunicatos. ut sententias
tales min' timeant. Virū uirtus tēptan-
di minuat in dyabolo quōdā uincitur. diu-
se s̄t opinionones. Dicunt enī quōdā quod
superatus in uno uicio. ip̄m uictore non
possit amplius temptare de eodē uicio. s̄
ali' potest. Alij dicunt qd q̄ superatur i uno
uicio. nullū ampli' potest de illo uicio tēp-
tare. Origenes dicit. qd superatus ab uno
nemine possit temptare de cetero. Data
est potestas demonib' excēdi magicas
artes. multiplici ratione. Primo ad fallē-
dum fallaces. sic egyptios. & ipsos magos.
vnde etiā que ipsi acturi sunt p̄ tale mo-
dum. quasi diuinando p̄dicant. Sed in.
admonendū fideles ne scilicet tale quid p̄
magno reputent. ul' desiderent. cū uideat
etiā malos facē huiusmodi. Tercio ad
approbandam & excēdam patientiam
sanctorū. *De lucifero specialit. xxiii.*
De lucifero sciendum quod fuit de-
simo ordine superioris iherarchie. ac i illo
ordine sup̄mum gradum tenuit. cui tā-
quam p̄ncipi de singulis ordinib' magna
multitudo adhesit. q̄s om̄s traxit secum.
Lucifer dicitur ē quia p̄ctis luxit. huc pul-
chritudinis iudicio cum excecavit. Penitū
hominē temptauit. & uicit. xpm tēptauit.
& uict' est. potestate tunc amisit. qm̄ ul-
timis temporib' recuperabit. sic religatus.
in fine soluet'. Peccatū luciferi fuit. qd se
ad suū p̄ncipium lōnū dilexit. excecatus ē.
de altitudine habita p̄sumpsit. ac p̄nam ex-
cellentia ambuit. qd habitur' erat ex se.

nō ab alto. & sine m̄tris habere uoluit. stare
cū possit quousq; grā apponētur uoluit. Di-
similitudine concupuit. nō quidē imitati-
onis s̄ potestatis. id est subditos habere uoluit.
& nulli subesse concupuit. *De aia inco-*
Post porca. & de diffinitione aie. xxvii.
natam corpoream. dicendū est de na-
tura incorporea. & de natura ex utroq; compo-
sita. s̄ p̄mo ex parte m̄tris. scilicet ex parte cor-
pis. scilicet ex parte uici hominis. De anima
q̄ uidendū est. p̄mo quid sit scdm̄ diffinitio-
nem. Porro a quibdam scis diffinit' ut sp̄s
a quibdam ut anima. a quibusdā ut sp̄s &
anima. In q̄ntum igit' anima natam habet
sp̄s diffinit' ab alexandro in lib' de motu
cedis. Anima est substantia incorporea
intellectualis. illuminatione a p̄ultima
reuelatione p̄cepta. Ex hac diffinitione
cognoscim' quod sp̄s human' qui est ani-
ma. int' omnes creaturas immediate post
angelos. illuminationis diuine sit p̄cep-
turus. Anima uō in q̄ntum aia. diffinit'
a remigio. aia est substantia incorporea.
regens corp'. Ex hac diffinitione habemus
qd anima ē quasi motor & rector corp'. It'
anima in q̄ntum aia. diffinit' a philosopho
in lib' de anima. Anima ē endelichia corp'
physici organici potentia. uitā habentis.
Endelichia hic dicit' act' p̄muis sine p̄-
fectio. Ex hac diffinitione habetur. qd a-
nima unibilis est corp'i nō omni. s̄ solū
organico & physico. id est naturalit' ad sus-
ceptionē aie rationalis disposito. Anima
ū in q̄ntum sp̄s & anima. diffinit' ab au-
gustino sic. Anima ē omnium similitudo.
Hec diffinitio data ē p̄ comparationē aie
ad creaturas. Anima enī ex sua natura
ad suscipiendas omnium rerū corpali-
ū. et sp̄rialium similitudines est apta.

Item alta descriptio est talis. Anima deservit
 est spirituum vite. hec distinctio sumit
 agnitione. et dat secundum quod anima comparatur
 ad deum. prout non extrahitur vel seminali ratione
 pagatur. sed a deo concepta creandis infunditur.
 et infundendo creatur. sicut Seneca sic distinctio a
 natura. Anima est spiritus intellectualis. ad beati-
 tudinem in se. et incorporee ordinat. hec descriptio
 dat in relatione anime ad finem. secundum quod proprie-
 ua est. Ex hac distinctione cognoscitur status
 anime ad finem. secundum quod etiam separata beati-
 ficatur in se. sicut angelus. inno et in corpore glori-
 ficato ipsa beatitudo amplificatur. **De Anima**

Anima secundum rem. **ma qd sit secundum rem.**
 videntur philosophi diversas sententias
 protulisse. Plato dicit animam numerum seipsum
 mouentem. Zeno dicit eam numerum se mouere
 tem. Aristoteles endelichna. Pythagoras ar-
 moniam. Procras spiritum remane. Radi lucem.
 Democritus spiritum positum ex atomis. Pyreus
 ignem uigorem. Parmenides dicit eam esse ex
 terra et igne. In his diuersitates secuntur dic-
 ta scilicet et catholicorum magistrorum dicentes quod
 anima est spiritualis substantia. et rationalis.
 ad unificandum corpus humanum. ex nihilo
 creata. Trinitas est inquam anima perfectibilis.
 et imperfecta. quantum ad scientiam et uirtutes. p-
 fectissima tamen est. quantum ad potentias na-
 turales. et quia incorporea est sensum non est
 subiecta. nisi secundum dimensionem extensiuam. Uni-
 tatem enim habet ut dicit Augustinus nisi di-
 uisibilem. sed potestatiua. et virtuale. et quia
 simplex est anima. ideo non augmetur. nisi detimenti
 est susceptiua. quia nec in corpore maiori
 maue. nisi in minori minor reperitur. ut dicit
 Augustinus. Multitudo quoque potentiarum in anima.
 non maiorentem ponit in anime natura. sed multi-
 plicem essentiam. Anima etiam uita perpetua est.
 memoria. intelligentia. et uoluntate. ad

ymaginem dei facta. capax uirtutis et uirtu-
 suscipibilis pene et immensurabilis liba pote-
 cis et habitibus. et affectionibus decorata. caret
 pondere. figura. et colore. passibilis. et mutabilis.
 eo magna est. quod capax eternitatis. eo recta. quod
 est appetens bonitatis. eo beata. quod particeps

Aditatis. **Qd sit anima secundum nomen.**
 Anima dicitur in quantum animatur. xxxv.
 siue corpus unificatur. Mens in quantum recollit.
 animam. dum uult. ratio. dum iudicat rectum.
 Spiritus dum spirat. uel quia naturam spiritalem
 habet. Sensus. dum sentit. memoria. dum re-
 cordatur. uoluntas. dum sentit. hec nomina
 diuisa sunt anime. non propter essentie pluralitatem.
 sed propter effectuum. et operationum multiplicita-
 tem. dicitur autem ab a. quod est sine. et nomen quod
 est sanguis. eo quod sit sine sanguine. uel
 dicitur ab a. et mene quod est tribuere. eo quod anima
 uita tribuat. **De actu anime triplici. xxxv.**

Actus anime triplex est. scilicet uergeta-
 bilis. sensibilis. et rationalis. de quibus
 dicit Ambrosius. quod anima uegetabilis appetit
 esse. sensibilis bene esse. rationalis optime
 esse. et ideo nunquam desistit. quousque optimo
 iungatur. propter hoc uel amoris in deum moue-
 tur tamquam ad centrum. ut in ipso summe de-
 lectetur. hec tres potentie in diuisis sub-
 stantiis. uel subiectis. tres anime dicitur posse.
 nam uegetabilis anima in plantis est. sensibilis in bruta. rationalis in hominibus.
 In homine autem predictae tres anime. una
 sunt in essentia. sed differunt in potentibus. nec
 obstat quod in homine successive ac diuisis te-
 poribus manifestantur. hec enim est a uirtu-
 te formatiua. qua rationaliter prius ad
 uitam disponitur quam ad sensum. et prius
 ad sensum. quam ad rationem. Presertim cum
 natura non simul sed paulatim et successive
 operetur. Cum autem anima rationalis infim

salicet uegetare. sentire. et
 racionari. eo secundum hoc
 distinguitur triplex potentia
 anime.

ditur coeipi. tunc predicte potentie pmo
infunduntur: & n̄ habent actiones suas de
ceps a virtute formativa. s; ab ipsa aia. A
nima duas potentias pmas scil; uegeta
bilem & sensibilem. exet tantum in co
pore: tiam uo habet exuta coepte. Anima
uegetabilis & sensibilis. n̄ debent dici in
homine aie s; potentie: n̄ uegetabilis dice
da est aia insensibilis. s; potentia. Anima
au uegetabilis. in uegetabili dicitur aia n̄
potentia.

De Potentijs aie uegetabilis. xxxi.

Anima uegetabilis tres potentias habet:
scil; generatiua. nutritiuam. augme
tatiuam. Prima est ad p̄seruatione spe
ciei. scda ad p̄seruatione individui. t̄cia
ad p̄fectionem substantiu. Virtuti au
nutritiue quatuor desumunt. scil; uirt
at̄ctiua. que assumit necessaria i nu
t̄mento. It̄ digestiua. que sepat uenies
ab inuenienti alim̄to. It̄ retentiua.
que cibum tam diu retinet in uno lo
co. don̄ debitam recipiat altationem.
It̄ expulsiua. q̄ expellit qd̄ superfluum
est in nutrimento. scdm̄ aut̄ omnes has
est appeti. t̄ua.

**De Potentijs ap̄hensi
Anima sensibilis. uis aie. Sensibilis.**

Aduplicem habet potentia. scil; xxxij.
ap̄hensiua. & motiua. Ap̄hensiua
diuidit̄ in ap̄hensiua de foris. & ap̄re
hensiua de intus. Vires ap̄hensiue de fo
ris sunt quinq; sensus particulares. siue ex
tiores. scil; uisus. auditus. gustus. olfactus &
tactus. Vires aut̄ ap̄hensiue de intus sūt
quinq; potentie interiores anime sensibiles.
q̄ sunt. sensus communis. ymaginatio. est
matio. fantasia. memoria. Triaduno per
ypothetici om̄es uires istas organicas est
se. & qd̄ yndstrumta coepta suas op̄atio
nes p̄ficiunt. eo qd̄ sint c̄ca particularia

tanti. Omnis enī forma particularis i ma
tia aliqua est: qm̄ forma sine matia accep
ta unibile. uniuersalis est. circa qm̄ op̄atur
intellectus. Ita facile uid̄ est in sensibus
particularib; qui nihil ap̄hendant nisi p
rei sensibilis p̄sentiam. De virtutib; aut̄ in
t̄iorib; que sūt ymaginatio. estimatio. fanta
sia. idem est: qm̄ in illis omnib; ap̄hensio
forme singularis. scdm̄ sitū partū eius
& limitata. & q̄ntitatem. qm̄ om̄s iste poten
tie passive sunt. & paciunt̄ a formis & indi
uiduis. que sūt p̄ncipalia coḡitionis sensi
bilis. Scendū quod nulla potentia ap̄her
sua sensibilis retinet id qd̄ ap̄hendit. im
mo qd̄ una ap̄hendit alia retinet. Nota
dum qd̄ alia est uis que bene retinet. &
alia que bene recipit. Illa q̄ bene retinet
p̄ficiuntur siccū & frigidū. s; que bene recip
humidū p̄ficiunt. **De Sensib; particularib;**

Sensus particularis in quinq; diuisi xxxij.
ditur. scil; in uisū. auditū. gustū.
odoratū. & tactū. q̄ in multis iueniūt.
i multis differūt. Conueniūt enī quinq;
sensus in hoc qd̄ sūt uires passive. Sentim̄
enī intra recipientes. nō extra nutrentes.
Sensibile positum sup̄ sensū nō sentit. Om̄s
enī sensus sūt p̄ceptibiles singulari. nō v
niuersali. Ad quilibet sensū extendunt̄
in dupl̄tes. vii ad sciendū. al̄ ad mo
tum uoluntatis ul uoluntariū. In om̄i sen
sū op̄eret eē p̄p̄tione sensibilis ad sensū.
quia i medys delectantur. & in fine coarum
punt. Ad sciendū aliquid esse. op̄eret obie
tum p̄sens eē. & mediū differens. & orga
num sanū atq; memens. & anime inten
tione actualē. Om̄s sensus unā habent
origiē. scil; sensū communē. a quo uelut a
cent̄ quasi linee quedā exiunt. Differūt
etia sensus particulares i multis. nā qui

liber speciale instrumentum. Differunt etiam in
 obiectis. differunt in medio desente. quia tactus
 et gustus habent medium intrinsecum. alii extrin-
 secum. differunt in apprehendendi velocitate. quia
 visus scilicet etiam remota apprehendit. differ-
 runt etiam sim. quia visus simpliciter est postea
 auditus. deinde alii secundum ordinem. differunt uti-
 litate. quia gustus et tactus sunt necessarii ad con-
 servationem individui. et etiam speciem. gustus enim
 discit cibum quo saluat animal. et tactus
 discit sua obiecta. sicut calidum et frigidum
 et huiusmodi. ut animal declinet extrema
 talium qualitatum. ne corruptionem incurrat.
 differunt in generalitate. quia tactus generalior est.
 cum non habeat organum determinatum. sed in om-
 nibus membris sit. differunt in impressionum retenti-
 one. vel in impressione. et retentione. Sensus
 enim grossiores fortiter retinet suas impressiones.
 sicut tactus patet. Nota quod videmus visum
 et auditum. differunt. nam visu videmus effectum
 vel formam. et oculo videmus instrumentum
 tale. hoc enim dicendum est de auditu et gustu
 et aliis sensibus. Anima alienatur a sensibus
 tripliciter. Primo in sompno. et in extasi magis.
 et in morte vero maxime. **De Sensu communi.**

Sensus communis est potentia. que
 omnium sensuum particularium obiecta
 apprehendit. omnes enim sensus exteriores a se-
 summo communi velut a centro particulari-
 ter exeunt. et sensorum suorum similitudines
 ad sensum commune reducunt. quo mediante
 de singulorum proprietatibus iudicant et discernunt.
 Unde sciendum quod sensus communis est fons.
 ex quo omnis sensus oritur. et ad quem omnis
 motus sensibilium refertur. sicut ad ultimum finem.
 huius potentia quedam habet in quantum sensus
 est. et quedam in quantum communis. In quantum
 enim sensus est habet recipere rerum species
 sine materia. et tamen presente materia. In quan-

tum vero est communis. habet duo. unum est
 iudicium sensibile. per quod nos apprehendimus
 nos videre. quando videmus. et audire quando
 audimus. et sic de aliis. Si enim hoc iudicium
 non esset in animalibus. non satis esset utile
 audire et videre. et secundum alios sensus appre-
 hendere. Secundum est comparare plura sensa-
 ta. dicendo unum esse dulcius. aliud esse dulcius.
 et hoc ideo sensus communis habet. quia ad ipsum
 referuntur omnium priorum sensuum sensata.
 hec virtus in anteriori parte cerebri ponitur.
 ubi iuruntur nervi sensuum quibus sensum
 communem. quia locus medullosus est et humidus.

Virtus De virtute ymaginativa. xxxv.
Ymaginativa est potentia app-
 hensiva. in qua ymages rerum senti-
 bilium resiliantur. hec virtus plus attrahit
 quam sensus. quia non accipit sensus formam
 nisi presente re. Ita autem resiliat formam
 etiam re absente. In hoc etiam ymaginatio
 differat a sensu communi. qui presentia rei ex-
 terioris indiget. sicut sensus particularis.
 Ita virtus. thesaurum formarum vocatur. quia
 in ea sicut dictum est forme a particulari-
 bus sensibus recipit. retinetur. et immobilitatur.
 hec potentia ordinatur in anteriori parte ce-
 rebri. sicut et sensus communis. et post illum
 locum. ubi sensus communis ponitur. et huius ma-
 ior est durities ex frigiditate cerebri. pre-
 mens ^{unde} ymaginativa retinet impressiones
 a communi sensu perceptas. **De Estimativa.**

Estimativa virtus est que a forma **xxxvi.**
 acquisita inventiones elicit. que sensui
 non capiuntur secundum quod ovus fugit lupo.
 et lupo miseret nato suo. hoc autem non potest
 fieri nisi lupo haberet cognitionem lupi in-
 dividui. et quia hoc individuum est natum
 ei. sicut et ovus apprehendit lupo sibi noci-
 um. Ita vero possunt sciri presentium. Esti-

matua differet ab ymaginatione. quia
ymaginato solim retinet formas app
hensas p sensu ymune. & miseret ad y
maginatione solam. no sequitur affectus
iudice. timore. ul' fuga. ul' insensio. Ad
estimatione aut statim sequit' qdlibet
istoz. Unde sicut intellectus practicus se
habet ad speculatione. ita se habet esti
matua ad ymaginatione. & p hoc
estimatua n' p'nt' apphensua est sed
motua. p hoc qd determinat ad qd moui
debeat animal. & a quo fugit. Cum eni
animal ad cibum oportet ymaginatione
cibi ee. sicut in animal. S; ymaginatio n'
sola mouet. imo apphendit. oportet igit'
altam habere estimatione qua moue
antur. Officiu igit' ymaginatie est appe
hende intentione. no quide' rationis. sed
nature. Unde n' apphendit qd sit filo
sini. noni uel ubum. s; amicitia ul' in
micitiam. ymodum ul' modum. sic
dictum est. Hec vix p'ima in parte medi
e cellule cereb' ponit'. que e' calida ex mo
tu multi sps ad ipam. *De Fantasia. xxxvii.*

Fantasia est potentia yponens yma
gines cum ymaginib'. & ymagines
cu' intentionib'. & intentiones cu' intenti
onib'. yponit' inqm' fantasia ymagines
cu' ymaginib'. ut est apphendere aliquid
ee nigrum ul' magnum. ul' diuisas forma.
yponere docet. & fingit. ut chimeras. I
ponit' etia' ymagines cu' intentionibus.
ut cu' apphendit ouis forma lupinam
esse fugienda. Coponit' q' intentiones
cu' intentionib'. ut patet in oue. que
apphendit nato suo ee prebenda ubera.
& alienu' repellendū. Per fantasiam e'
maior cognitio q' potest haberi in aia
sensibili. Phanc eni no solum scit p'sen

tra. s; etia' sibi p'ndet in futurum. Phanc
eni quedam animalia faciunt sibi casas.
& de cibo sibi p'ndent in longinquu'. Phanc
etia' de illo scit quod sit idem. & de
alio qd aliud. & sic de omni eo de q' senten
tia p'fertur. ymodu' affirmationis. &
negationis. Phanc q' uidem' anima
lia elige aliquid. & aliqd' refutare. Ad
electione aut' & refutatione. p'ce excigit'
sententia. & discreto. Ideo multi dixerit'
qd fantasia est aliquid rationis. s; di
cimus no uiam esse electione anime
sensibilis. s; aliqd' simile. Hec a uulgo
uocatur in homine cogitativa. cum
tam p'ce cogitare sit rationis. Fantasi
a opatur in sompno sicut & in uigili
a. Qd aut' res i' sompnis uidentur ee
p'sentes. hoc ideo fit. quia fit reusio
ad sensu ymune. Ita potentia q'ndo
q' iuncta est rationi. sicut est in ho
mine. tunc accipit agendi & opandi
regim' a ratione. s; quia ratio diuisifica
tur. scdm diuisitatem eoz de quib' rati
onatio fit. ideo opationes fantasie ml
plicat' in homine valde. Vbi aut' fan
tasia n' est cu' ratione. p'nt' est in ben
tis. tunc solum regitur scdm instinctu
siue scdm instrumētum nature. & natura
vno m' est in habentib' speciem vna. ideo
ceptio fantasie opatur in talib' vno m'.
Inde est quod omnes hyrundines vno
m' faciunt nidos suos. om' araneae te
las suas. vno m'. Dixerit' quida' philoso
phi. quod iste virtutes in brutis pot' agi
tur a natura qm' agant. s; in homine
pot' agunt qm' agantur. q' bruta moue
tur scdm impetu' & impulsu' appetitus
naturalis. motus aut' humani regula
tur scdm regim' rationis. *Nota quod me*

lancolici. & infirmi. & anites. habent mul-
 tas fantasias! h̄ hoc n̄ ex illustratione. q̄
 fit p̄ ymagines rerū sensibilū. h̄ expasti-
 onib' natur. & infusione spūm ascende-
 tum ad cerebrum et caput turbantū. Tales
 enī sp̄s diūlay ymaginū inuolutiones fa-
 ciunt. & genant horribiles uisiones. & con-
 ceptiones. Sciendū p̄tēa qd̄ beata cū p̄cipi-
 unt infusione p̄mi motoris qm̄ homines!
 sicut patet in firmica. que q̄ndo cibū col-
 ligit infra dies tres n̄ phur. & gallus can-
 tum suū p̄ temp' uariat. quia mutationē
 aut ex infusione p̄mi motoris p̄scit. hui'
 dicitur hec est ratio. qm̄ homines multi
 occupant. cura conceptiones suas. p̄ferendo. &
 p̄ponendo. ac diuidendo. quare infusioēs
 p̄mi motoris n̄ p̄cipiunt sic' bruta. q̄ sic n̄
 occupantur cura conceptiones suas. nec
 scdm̄ illas occupantur. h̄ tantū scdm̄ insti-
 tum natē. Ita uis scilicet fantasia plerūq; i-
 pedir intellectū. eo qd̄ nimis aiām occupat
 p̄positione. & diuisione ymaginū n̄ solū
 acceptay a sensib'. h̄ etiā fictay. maxime
 aut impedit intellectum quando aliqd̄
 de celestib' ei imp̄mitur. & hoc ideo quia con-
 ceptiones intellect' ut frequent' nō sunt
 similes ymaginib'. & fictionib' fantasie.
 Fantasia ponit in medio medie cellule ce-
 bra. tanq̄m centriū. int' ymaginatuā et
 memoratiuā. quia fantasia iūct se tam
 sup' formas q̄s accipit ymaginatuā per
 sensum. qm̄ sup' intentiones q̄s refiat
 memoria. & tunc illas formas & intenti-
 ones diuidit & p̄ponit. **De memoria. xxxvii.**

Memoria est repositoriū p̄teritoy.
 Reseruat enī memoria tam for-
 mas apud ymaginatuā repositas. q̄
 etiam intentiones p̄ estimatiuā a figis
 rerū elicitas. Innua p̄ memoriā me-

diantib' reb' sensib' redit in ipsas sensi-
 biles res. que sunt ext' ipsam. & p̄ hoc
 actum memorie oportet habere duas o-
 pationes. vna est hoc esse receptū. & hoc ē
 opatio sens' inuuis. & in hoc memoria
 incipit. Seda est hoc esse p̄seruati apud
 nos qd̄ fit p̄ ymaginatuā. Oportet etiā
 qd̄ ante memoriā quedā uirtus oper'
 que ex figuris rerū dicat rerū inten-
 tiones singulares. In hoc differt yma-
 ginatio & memoria. quia illa p̄seruat
 species rerū. hec p̄seruat intentiones spe-
 cies. Sciendū quoq; qd̄ memoria differt
 a reminiscencia. quia memoria distinc-
 te & discrete uertitur ad res. p̄ponendo i-
 tentiones distinctas cū ymaginib'.
Reminiscencia uo sine recordatio ē mo-
 tus inceptus. & absolus quasi p̄obliu-
 onem. et est cū collatione tempis & loci.
Reminiscencie enī mot' nō est unifo-
 mus. h̄ creatur ex plurib' p̄ncipiis cur-
 stantib' illud. cui p̄prie ē reminiscibilitas.
 cū sit p̄ncipiū multoy p̄us memorato-
 rum. Cū enī p̄ memoriā fiat rerum
 apphensio. que eedē p̄us fuerit uise. ul'
 p̄ sensus alios cognite. patet qd̄ si quis
 rem totā ul' totalit' est oblitus. n̄ potest
 p̄ memoriā recordari eē se oblitū. sed
 si oblitus est in parte. p̄ id qd̄ remansit
 potest reminisci se q̄ndoy sciuisse. ul' p̄
 collationē reminiscencie. potest etiā ad
 id qd̄ oblitus fuerat redire. cū ei aduerti-
 o qd̄ memorie remansit. Alia est etiam
 diffēntia int' memoriā & reminiscenci-
 am. q̄a memoriā multa participantia
 animalia. h̄ reminiscencia solt' est hōis.
 q̄a reminiscencia est quedā inuestiga-
 tio. que sine ordinatione rationis nō est.
 ac sine delibatione. p̄ que antecedens or-

dmatur: ad consequens. Sane si aliquis remi-
nisci uoluit ea que nō eo in quo p̄sensū-
si p̄ intellectum apprehendit: hoc nō fit p̄ me-
moria. quia talia memoria nō reseruat.
si intellectus comittit se super ea que habet
apud se. et ea reducit ad actū. que habet
in habitu. Iste autē habitus manet intel-
lectualiter apud intellectum possibilem q̄
est locus specierum uniuersalium. unde et
uniuersalia prius speculata remanent apud
ip̄m. tamq̄ in loco sine generationis: et quā-
do illa actu nō s̄ndat. Intellectus autē possi-
bilis ad has species quas sic habet apud
se comittitur: ul' ab eis auertit quādo uolu-
erint. Ultimo notandū qd memoria in
postiori parte debet poni: qui locus
est siccus ip̄t̄ nervos motuos q̄ ibi orin-
tur: *De vi Sensibili motua. xxxix.*

Sequitur deinde de motua vi sen-
sibili: licet quādo mouet sp̄ualiter:
quādoq̄ corporaliter. Primo in appetiua dicitur
et diuiditur in concupiscibile et irascibile.
p̄ q̄s aīa appetit bonū. ul' insurgit con-
mali. Ab his nō duob' scilicet concupiscibi-
li et irascibili oruntur quatuor affectus. scilicet:
gaudii. spes. dolor. timor. Nam si p̄sens
est quod concupiscim' gaudem' si absens.
ē sp̄amus. Similit' si p̄sens est de quo i-
rascim'. dolemus: si absens ē. timem'. scilicet
licet de p̄dendo. si elongatur dolemus.

Sensualitas est vis anime motue se-
sibilis. et ad idem mouet ad qd concupisci-
bilis et irascibilis. Sensualitas enī semp̄
appetit que delectabilia s̄t corpora: et no-
cua refugit. Differet tamē sensualitas
a concupiscibili et irascibili. quia sensu-
alitas magis coniungit corpora: et sic
in brutis ita et in homine. nulla lege
stringitur. qm̄ semp̄ in appetitus rerum

ad corp' p̄tinentiū moueatur. Si concupi-
cibilis et irascibilis coniunguntur rationi:
et p̄ ut s̄t in homine frenantur a ratione.
ac reguntur uirtutibus que in ipsis fundantur.
Et enī coniunguntur in concupiscibili. et for-
titudine in irascibili. et sic de alijs. Sōm qd
vis motua sensibilis mouet corpora: sic
diuiditur in uirtutem naturalem. in-
talem. et animalem. Quarū p̄ma s̄t q̄ habet
in capite. ut in primo principio: tamē per
p̄mum principium est cor. scd̄a in corde.
sc̄ia in capite. ut in primo principio: tamē
omniū principium est cor. Virtus enī na-
turalis est motua humorū. Vitalis est mo-
tua pulsui. Animalis est motua me-
broz. Dicim' ergo qd uirtus naturalis est
motua humorū. mediantibus artibus ve-
nis que radican' in epate scdm Galienū.
scdm Aristotile radican' in corde. et hoc
p̄ sp̄m naturalem. Et autē naturalis sp̄s sub-
stantia subtilis. et aerea vi caloris genā-
ta: hec sanguine ad singula m̄bra impel-
lit ex quo corp' uegetat. Virtus uitalis
est motua pulsui. mediantibus artibus:
que radican' in corde. Sp̄s autē uitalis
est idem qd et naturalis. idem dico et sub-
stantia. si diffens uirtute. hic p̄ artias et
m̄bra corporis se diffundens. uiuificat ip-
sum corp' tamq̄ instrumentum. Virtus
animalis est motua m̄broz. mediantibus
nervis q̄ radican' in capite: et h̄ p̄ sp̄m
animalem. Et autē sp̄s animalis. qui et
naturalis. et uitalis: si animalis dicitur
dū uenit ad cerebrum. h̄ ceteris subtilior.
p̄ uios ad organa sentiendi dirigitur:
ut sensus. et motus. scdm locū. exinde
genitur in corpore animalis. Circa uir-
tutes istas deniq̄ sciendū. qd cum uirtu-
tes animales intendunt. tunc natura

les remittuntur pro hoc in homine dedito studio. ut meditationibus. minus operatur virtutibus. et generatua. et augmentatua. ex qua patet quod concupiscentia carnis domatur in vivo studioso. Unde Iovinianus. Anima scilicet carnis vicia non amabis. Preterea quando virtutes animales remittuntur naturales intenduntur sic patet in somno. quod describitur esse quies virtutum animalium cum intentione virtutum naturalium.

De potentia anime rationalis. xl.

Potencia anime rationalis. ut ait philosophus scilicet potentie. habitus. passiones. Potentie quidem sunt innate. habitus autem acquiruntur vel infusi. passiones vero sunt illate vel innate. habitus enim sunt acquiruntur ut patet in scientia. et virtute pollicite. nam ex frequenti usu. vel studio. acquiruntur homo scientiam. et ex frequenti bene agere. fit bonus. bonitate virtutis pollicite. Sunt et habitus quandoque non per acquisitionem. sed per infusionem. sic scientia fuit infusa salomoni. et virtutes theologice inseruntur parvulis cotidie in baptismo. et in penitentibus. et in iustificatione. et ex actibus non generantur tales habitus. sed per commensuratum ex talibus habitibus. educuntur boni actus ex potentiis. Unde in habitibus acquiruntur. sequuntur quales sunt actus. tales sunt et habitus. Sed in habitibus infusis est invariabile. scilicet quales sunt habitus tales sunt et actus. Est tamen verum quod habitus acquiruntur. sicut generantur per actus. ita et generantur actiones. sed non meritorias in quantum tales. Passiones autem sunt illate extrinsece. vocantur autem passiones philosophus ipsas receptiones obiectorum. Sumuntur et aliter passiones. ut dicantur affectiones. sicut sunt timor. dolor. spes et gaudium. **De divisione potentiarum. xli.**

Nunc ad divisionem potentiarum anime accedam. Philosophus autem dividit principaliter anime potentias in cognitivas. et motivas. quas theologus appellat intellectum. et affectum. Ipse autem affectum intelligit voluntatem. Potentia etenim anime tunc dicitur intellectus. dum est apprehensiva. Vnde voluntas. dum est motiva. Item quedam sunt vires anime separate a corpore. ut velle. et intelligere. secundum quod anima non utitur corpore. sed utitur virtute corpore. scilicet fantasia. que sic se habet ad intellectum. sicut color ad visum. ut ait philosophus. Quedam enim sunt vires inseparabiles a corpore. ut vegetabilis et sensibilis. et quantum ad essentiam. et quantum ad operationem. Sed in homine separantur iste vires a corpore. quantum ad essentiam. licet earum operationes exerceant non possint extra corpus. In brutis autem simpliciter preunt quantum ad utrumque. Item anima potentias quasdam habet communes cum brutis. ut est sensibilitas. Sensus particularis. sensus communis. ymaginatio. estimatio. memoria. Quasdam autem habet non communes cum illis. ut est ratio. et intellectus. et huiusmodi. Item vires habet quo ad se. ut est ratio. voluntas. liberum arbitrium. Quasdam habet quibus corpore permiscetur. ut est vis naturalis. vitalis. animalis. de quibus deum est supra. Etiam dicitur patet quod potentie quedam sunt organice. quedam non. Ex predictis etiam colligitur quod anima rationalis omnes potentias habet anime vegetabilis. et sensibilis. sed non in quantum rationalis. Vnum in quantum rationalis addit intellectum. et liberum arbitrium. et huiusmodi. et hoc est quod dicit Gregorius. Omnis inquit creature aliquid habet homo. habet namque commune esse cum lapidibus. velle cum arboribus. sentire cum animalibus. intelligere cum angelis. Ad quod

enim virtutes habent aut nobilitatis nature inferiores. habent et superiores. scilicet perfectiores in se et quiddam possunt inferiores. possunt et superiores. scilicet nobiliori in se et perfectiori. Et hoc manifestum est quod omnes vires quibus communicantur cum brutis. differunt in specie. prout sunt in brutis. et nobis. *De differ-*

Quatuor genera virtutis intellective. xli.

Quatuor assignantur differentie virtutis intellective. Prima assignatur per differentiam nature. sic dividitur in agentem et passibilem. Secunda datur secundum differentiam obiecti. et sic dividitur intellectus in speculativum et practicum. Tercia assignatur secundum differentiam dignitatis. sic dividitur ratio in superiorem et inferiorem. Circa differentiam datur secundum quod comparatur ad actum. et sic dividitur intellectus in habitum et in actum.

In habitu quidem potest intelligere quodvis in actu vero cum actualiter se virtutem ad intelligibile. Differentia vero intellectus in effectu. et est qui dicitur adeptus. sicut secundum maiorem et maiorem perfectionem ipsi possibili.

Cum enim intellectus possibilis recipit species cum lumine intellectus agentis. tunc dicitur intellectus in effectu. et etiam in habitu. sed cum idem intellectus recipit lumen perfecte. intellectus agentis secundum formalem unionem. tunc vocatur intellectus adeptus. Unde intellectus in effectu. et adeptus non differunt. sed tantum ratione. Diligenter autem notandum est. quod omnes differentie intellectus iam predictae. sumuntur vel secundum habitum. vel secundum actum. vel secundum modum intelligendi. et nulla sumuntur secundum directionem potentie cognitive. nisi prima tantum. secundum quam dividitur intellectus in agentem et passibilem.

De modis cognoscendi res. xli.

Recognoscit aliter deus. aliter angelus. aliter

homo. Ipse quoque homo per intellectum cognoscit deum et aliter creaturas. Intellectus enim divinus cognoscit res se ipso. Intellectus autem angelicus cognoscit res per species sibi concretas. que sunt similitudo rei. Intellectus humanus cognoscit res per species abstractas a rebus particularibus per sensum prius cognitum. Unde sciendum quod sicut sensus cognoscit res presentem obiecto. et sicut ymaginatio cognoscit res absente obiecto. tam cum appendicibus materie. ita intellectus cognoscit sine appendicibus materie sub intentione universalium. Anima igitur per intellectum aliquantulum attingit omnia. Cognoscit enim deum super se. et se in se. et angelum iuxta se. et quiddam ambitu celesti continetur infra se. Quis autem sit modus cognoscendi deum. nota quod intellectus humanus non cognoscit deum per abstractiones sicut alias res. et hoc ideo est. quia similitudo abstracta simplicior est illo. a quo fit abstractio. deo autem nihil est simplicius. Alia ratio est. quia in abstractioe oportet esse particulare. et universale. Particulare quidem a quo fit abstractio. universale autem sicut ipsum abstractum. sed nihil horum cadit in deum. Cognoscitur igitur deus sic naturalis cognitione. quod intellectus possibilis informatur lumine intellectus agentis. quod est similitudo prout lucis. in hac similitudine cognoscit primum lumen. quod est deus. Sciendum autem quod per sensum cognoscimus particularia. scilicet per intellectum universalium. et quando se intellectus committit ad particulare. ut ipsum apprehendat. tunc similitudo abstracta particulari. erit universalis et non particularis. Item nihil venit in intellectum nisi per sensum. et hoc fit duobus modis. vel simpliciter per accidens. Simpliciter. ut cum intelligimus sensibilia prius per sensum apprehensa per accidens autem. ut quando intelligimus

inlibilia p effectū. Notandū est etiā qd
 aliud est rem p cognitionē in intellectu
 uenire. et aliud est in re. iam intellectua
 usari. quia rem cognito p sensū uenit i
 intellectu. sicut dictum est. Sed cum intelle
 ctus rem apprehendit. tunc delectatur et negoti
 amur in ipsa. etiā sine sensus admunculo.
 Ad intelligendū ista pleni nota utriusq; re
 rum est scilicet qd particularia cognoscuntur p
 uniuersalia. et euiso p uniuersalia cognoscuntur
 particularia. Istud patet sic qd duplex ē un
 uersale. unū scilicet purū est abstractū. et aliud cō
 fūsum. scilicet qd est in particulari. Dicimus
 ergo qd ad cognitionē uniuersalis abstracti.
 uenim' ad particularia. sic patet in pūis.
 in quib' opatur pūis sensitiua qm intelle
 ctua. qm pūis cognoscunt particularia p sen
 sum. et postea uniuersalia p intellectu. Sic etiā
 philosophi inueniunt modū arguendi p
 inductionē. qui ex multis positionib' par
 ticularib' conclusunt unā uniuersalem hoc
 m. Socrates est animal. Plato ē animal. Cicō
 ē animal. et sic de singlis. ergo omnis homo
 est animal. Contrario est in uniuersali rēfūio.
 ul' confūsa. qm p tale uniuersale uenim' ad
 cognitionē particulariū. Sicut patet qm
 de uidem' hominē a remotis. tunc enī nō
 cognoscitur nisi substantia corporea. s; pos
 tra p motū cūtur esse animal. dū uero ma
 gis appropinqt cūtur esse homo. tandem
 cognoscit esse henric. ul' alexand. **N**o
 ta qd scdm philosophū scire plura possi
 mus. s; unū solum intelligē. qm scire di
 citur habitum. p quē plura scim'. Intelle
 ge aut' dicitur actū. qui nō potest ēē in intel
 lectu duplicat'. Intellect' enī ad unū solum
 pncipium. potest se pncipalit' ul' actualit
 ter conuētere. Ex hoc patet. qd qndocq; qd
 agit' duos actus. rationis simul uno tē

27
 pore. tunc un' erit intellectus. et ali' memo
 rie siue gñitudinis. Vbi grā. Aliq's dic'
 horas. et cū hoc querit in lib' recordantias.
 ul' necessaria. ul' nummō denarios. deinde
 unū illoz. scilicet quere recordantias est act'
 intellectus. s; aliud. scilicet dice horas. ē act'
 memoie. Sicut etiā animal brutū. sine
 regimine intellectus uadit ad dormi ad qd
 sep' uir. Itē nota qd ad intelligentiam
 rei. nō requirit' p'sentia rei. intelligibilis.
 s; p'sentia similitudinis ei' tantū. quia res
 nō cognoscit p' essentia. s; p' similitudine.
 et inde est qd intellect' apprehendit remota
 sicut et p' iniqua. **De intellectu agente et pos
 sibili. xliii.**
Nunc de intellectu specialit' **lib. xliii.**
 agente et possibili dicendū est. In
 tellectus igit' agens. q' abstrahit species ab
 ymaginatione. siue fantasia. et sua ir
 radiatione facit uniuersales. ac ponit e
 as in intellectu possibili. Nam sicut ad
 uisum corpalem excitatur lux. abstrahit
 intentiones color. id est similitudines a
 colorato. et ponit eas in aere. nō quidē scd'
 essentia. s; scdm mentionē. in similitu
 dine sic intellect' agens. qui est lux aie.
 ponit species abstractas a fantasia i in
 tellectu possibili. nō quidē actualit'. s; scdm
 mentionē. Quare aut' in ymagine et
 intellectu possibile sit potentia media q'
 abstrahit. scilicet intellect' agens. si int' sen
 sum uniuersalē. et ymaginationē. nō sit po
 tentia media q' abstrahat. h' est ratio.
 quia sensus uniuersal' et ymagnatio. sūt
 eiusdē aie potentie. scilicet aie sensibilis. s;
 ymagnatio et intellect' possibilis nō sūt
 potentie eiusdē speciei. qm alia est potē
 tia anime sensibilis. alia anime ratio
 nalis. Intellect' aut' possibilis dicitur. quia ta
 les potest recipere species. s; modum recipit

eas. cui exemplū est tabula nuda nul-
lam habens pictam. potest autē habē qm
cuq; Sane cū intellect' possibilis tales spe-
cies recipit. tunc sicut sup' habes uocatur
intellect' in effectu ul' in habitu. Cum uo
illustratur multitudine specier' scibili-
um. tunc est intellect' adeptus. Qualit' autē
species iste remanent in intellectu
possibili. et qualit' ad eas fiat reu'isio p re-
miniscentiā. habem' sup' de memoria. Por-
ro intellect' agens et possibilis differunt
sicut lux. et illuminati. Itē sicut yficiēs.
et yfectibile. itē sicut dicit philosophus
intellectus agens. est omnia facē. et intel-
lectus possibilis. est omnia fieri. *De Intel*

sequit' de leu. Speculatio et Practico. xlv.

Sunt intellectus speculatio et practico. qm
ambo in cognitione consistunt. et in hoc dif-
ferunt. quia intellect' speculatio. cognos-
cit uerū in ratione in. Practicus autē. cog-
noscit uerū in ratione boni. Itē specula-
tio intellect' uocatur cognitio speculatio.
et practico dicit' cognitio affectio. Itē finis
speculatio est uerū. finis autē practico est
boni opus. Itē y speculatio uerū itelligi-
mus. et y practico uerū. Itē intel-
lectus practico uocatur intellect' operatio. qm
dicit' a praxis qd est operatio. Itē intellect' prac-
tico diuidit' in finde sim. et rationē. Ra-
tio autē diuidit' in partē superiorem et in-
feriorem. de quib' y ordine est dicendum. *De*

Ratio est rōne et partibus eius. xlv.

Ratio est rōne et partibus eius. xlv.
Ratio anime nō solum cognitio. et
etiam motio. Ratio enī cum iudicat aliqd
ē bonū uel malū. et ibi sistit. tunc dicit'
cognitio. si autē pcedat amplī. et iudicat
ē bonū ut fiat. sic est motio. si uo ad
huc ul' illud pcedit. et nō solum iudicat ē bo-
num ut fiat. et etiam illud appetit. sic dicit'

libum arbitrium. qm libum arbitrium con-
prehendit rationē et uoluntatē. Ratio autē
se habet ad bonū particulare. et diuiditur
in partē superiorem et inferiorem. Superior pars de-
diuina et cōsus intendit. Inferior autē de
transitorio iudicat. et ea disponit. Itē superior
pars accipit rationes y leges diuinas. In
hoc est faciendū quia deus pcepit. Pars
autē inferior accipit rationes y humanas
leges. ut hoc est faciendū. quia honestū est.
ul' qd expedit rei publice. Itē superior pars
rationis dicit' illa. qd licet usq; contemplatio-
nē cōsus se extendat. differunt tamē ab intelli-
gentia que negociatur y modū intuentis.
ratio autē nō sic. et yfendo et ratio nando. diffi-
aut ratio alio mō ab intellectu. qm intellect' app-
hendit eē rei absolute. ratio autē cum
collatione unū ad aliū. Inferior uo pars
rationis dicitur multipliciter. que qm circa
res corporales uisatur. nuda est sensuali-
tati. et sepe allicitur ab ea. uidet enī semp
ponit' sibi perigi. id est illecebū uiciniā.

Vitū *De potentia anime motiua.*
motiua anime rationalis. xlvii.

Vitū *De potentia anime motiua.*
talit' est diuisio. diuidit' vis motiua in
impatuā. consultatiuā. et affectuā. et
consultatiuā simul et affectuā. Vis impe-
ratiua est libum arbitrium. et finde sim. So-
phiat' est ipsa ratio. qd diuidit' in partē
superiorem. et inferiorem. Vis affectiua est
uoluntas. que diuiditur in thetism et bu-
lism. Vis qd simul consultatiuā et affectuā

Est. ipse intellect' practico. De uoluntate.

Alter dictas potentias pmo dicendū xlvii.
De uoluntate. que uo motiua ē poci-
pua. cū sit genalis motor omnū uirtū.
Cū enī intellect' apphendit aliqd ut bonū.
uoluntas impat' affixis ipis organis. sic
uisu ad uidendū. et sic sensib' alijs. Simi-

licet in motu locali uoluntas impar uirtu
 ti animal. & que in uis & musculis: & uia
 mouet ad ambulandum uel ad currendum.
 & ad huiusmodi similia. Sed illud fallit in potentis
 anime uegetabilis: in quibus uoluntas sicut
 impium non excedit. Nutritua enim & generatiua.
 & augmētatiua. non secundum arbitrium: sed natu
 raliō operant. Voluntas in duas partes di
 uidit. in thelism. & bulism. id est in uolun
 tate naturale. & liberatiuam: quare prima
 scilicet uoluntas naturalis. dirigitur per syndesim.
 scilicet scilicet: delectatiua. per rationē. Nota quod
 uoluntas ipse & scilicet rationabilis est tan
 tum. etiam dicitur esse large beatorum: in ipse uo
 & quasi methaphorice dicitur etiam uegetabi
 lum. Unde primo in uoluntas scripta. scilicet
 pur est rationabilis ipse dicitur uoluntas.
 Sed uerum pur uoluntas est beatorum. uo
 cat ipse desiderium. uel appetit. Tercio in.
 pur est uoluntas uegetabilis. uocat appeti
 titus. In potentis nulla est liberatiua quam
 uoluntas. quia nec obligat organo sicut per
 magnatio. estimatio. & huiusmodi: nec co
 gitur obiecto. sicut intellectus cogit uerum: uo
 res etiam affixe organo. necessario immutan
 tur: nec immutato organo. quibus omnibus uo
 luntas caret. Unde Augustinus ait. Id nihil a
 deo in uia est potestate sicut uoluntas. Si
 autem scire uoluit quare uoluntas non cogatur bo
 no. sic intellectus uerum: hec est ratio. quia citra
 primum nihil ita bonum est. quod non aliquid imper
 fectionis habeat. Sed aliquid ita uerum est. quod
 nihil falsitatis habeat: ut patet in hac iposi
 tione. Id habet totum manus est sua parte.
 Unde tali uo cogit intellectus assentire: sed
 uoluntas nullo bono creato cogit adherere.
 In uoluntas uideatur in intellectu cogit per modum
 tum appetitum. pur uoluptas. *De uoluntate*
 huiusmodi homines & aliter. ut bonum

^{quod} spectat incommutabile. et rebus mutabilibus
 adheret. Sed in huiusmodi coactione est libtas quod
 dam. Unde Augustinus. In uere peccati adeo
 uoluntariū. quod si non uoluntariū est. non
 erit peccati. *De Syndesim. xviiij.*
Syndesim est uis anime motiua. quod
 semp nata est fieri in superioribus naturalibus.
 mouens & stillans ad bonum. ac abhorrens
 malum: & in istis nunquam errat. neque secundum
 syndesim est peccare. Sciendum uero est
 quod syndesim non extinguitur totaliter in dyabo
 lo. & in damnatis. Remanet enim in illis ali
 quod actus est. Syndesim enim quantum ad instinc
 tum boni. & quantum ad displicentiam mali
 culpe absolute consistit. extinguitur est in
 dyabolo & in damnatis. Secundum uero quod cul
 pa comparatur ad penam. sic non est in illis
 extinguitur syndesim: & hoc in remanet eis
 ad penam. *Uras. Vermis eorum non moritur.*
Habent igitur disciplinam mali ad penam
 in collatione. *De Conscientia. l.*
Conscientia componitur
 a ipositione cui. & a homine scientia. Un
 de conscientia duo habet. scilicet scientiam: et
 secundum hoc conscientia est habitus natura
 lis. non solum cognitum. sed etiam motiuis.
 Inclinat etiam animam ad prosecutionem boni
 & ad fugam mali. Alio in conscientia di
 citur acceptionem ex parte rationis. quod no
 tatur in hac ipositione cui. Primo in p
 ur conscientia scientiam includit in se.
 habet se sicut superius. & coniungit syn
 desim. & semp est recta. Sed in coniungitur
 rationi magis. & sic se habet sicut infe
 rius: & hoc in recipit errorem & conturbati
 onem. In conscientia enim ex parte infio
 ri bene potest accidere error. Nam error
 cui conscientia ex parte infio ri coniungi
 tur. habet uisum: circa particularia in quibus

bus contingit sepe errare. sic patet in silogismo conscientie. in quo syndesis ponit maiorem. sic. nullum malum est faciendum. ratio assumit minorem. scilicet. hoc est malum. conscientia concludit. ergo non est faciendum. Circa primam non est error. circa secundam quandoque error est. et ex hoc est falsitas in conclusione. Cautela est igitur conscientia nimis laxa. et etiam nimis stricta. Nam prima generat presumptionem. scilicet de spanonem. Item prima dicit sepe malum bonum. scilicet de comisso bonum malum. Item prima. saluat sepe dampnandos. scilicet de dampnatis saluandos. Nota quod aliud est conscientia. aliud timor conscientie. tunc enim est conscientia. quando quis sensualiter iudicat esse faciendum. vel vitandum. contra talem conscientiam facere. etiam si sit erronea peccatum est. Sed contra timorem conscientie facere. non semper peccatum est. quia timor non est semper ex distinctione sententia rationis. per quam iudicat se tenere ad aliquid. sed ex eo quod nativiter in dubia nesciens quod sit melius. vel ad quod teneatur potius. tunc tamen non obmittit. quod quod placitum esse sentit diuine voluntati. De conscientia quod sciendum. quod quandoque respicit preteritum. quandoque presentem. quandoque futurum. Nam conscientia accusat de preteritis. remittit de presentibus. preuenit de futuris. Preterita namque respicit. ut quando conscientia nitent de hoc quod sibi ostendit conscientia reprehendit. sicut est de malo commisso. vel bono obmissio. Presentia etiam respicit. conuictendo eis quorum per conscientiam habuimus oppositum. Futura quod respicit. ut quando instruit. et nitent stimulat ad ea faciendum vel vitanda. ad que ipsa conscientia nos iudicat tenere. Ad autem conscientia se extendat ut dictum est tam ad facta quam ad faciendum. potest colligi ex distinctionibus conser-

entia que tales sunt. dicit Iohannes Damascenus. Conscientia est intellectus veri. Basilii dicitur esse rationale iudicatum. Distinctiones magistrales sunt iste. Conscientia est cognitio sui ipsius. Item conscientia est habitus animi agendorum et non agendorum. Item conscientia est habitus minus boni et mali discretiui. Item conscientia est credulitas intentionis ad aliquid faciendum. vel non faciendum. animi deliberatione firmata. Error conscientie octo modis curat. Primo ex ignorantia. ut quando errat quod eligendum sit vel declinandum. de tali errore legitur in paralytome non. Cum ignorem quid agere debeam. hoc solum habet residuum. ut oculos meos leuam ad te. Sed ex negligentia. ut quando quis negligit conscientiam discentem. vel si nescit se expedire. negligit ab aliis querere. Tertio ex superbia. quando quis non humiliat intellectum suum. ut scilicet sapientibus. et melioribus se uelit credere. contra quos apostolus. captiuantes omnem intellectum in obsequium christi. hoc est dicitur. quod quilibet mercedis plus debet conscientie fidei quam sibi. Quarto ex singularitate. quod homo semper sensu proprio non conformat se alijs. sequitur uias inuicem bonorum. Nummi dicitur. Exrema casti confirmat ignis. Quinto ex affectu inordinato. quod sepe inclinat conscientiam ad id quod homo tunc appetit. et sic facit eam ex sua rectitudine deuiare. Seneca. Pro omni iudicio. cum res inuenit in affectum. Sexto ex pusillanimitate. quod quis timet non tunda. scilicet rectum iudicium rationis. Plautus. Aucte pusillanimitas confortamini. et nolite timere. Septimo ex pplexitate. quod homo se credit inter duo peccata positum esse. quorum alterum sit impossibile declinare. Scilicet sciendum. quod pplexitas nihil est simpliciter. potest tamen aliquis esse pplexus. scilicet

videntur flores. ducunt enim in bono dies suos. bonum vero tribulati. ergo fiet alibi. hanc autem non potest esse nisi anima sit immortalis. Preterea

Deus fecit animam ad imaginem et similitudinem suam. et deus immortalis est. ergo et anima.

Librum arbitrium De libro Arbitrio.

ut ait Augustinus est facultas rationis **Lxxij.**

et voluntatis. qua eligitur bonum. gratia assistente. malum vero. gratia deficiente. In hac definitione. ponitur ratio. et voluntas.

Ratio quidem ut consiliari. voluntas ut imperare. Nam ratio dicit id esse bonum. vel malum. voluntas autem dicit. fiat fiat.

Nota quod libras libri arbitrii est libra a coactione sufficienti. et non libra a coactione insufficienti. Nulla enim coactio exterior est sufficientis causa. ut aliquid fiat. licet quandoque

fit efficiens. ut patet in multis. quod coacti sunt negare christum per tormenta. quoniam in huiusmodi coacta voluntas est. ut ait Augustinus. Quando vero peccat naturaliter a gratia. tunc non destruit liberum arbitrium. quia cecus. vel febricitans. vel clamans in foueam cadens. quando extrahitur. non fit hoc illo inuito.

Libras arbitrii triplex est. scilicet a necessitate. a peccato. a miseria. Prima libra est nature. scilicet gratie. tertia gratie. Item prima est malorum et bonorum. scilicet tantum bonorum. tertia in celo regnantium.

Ex his patet quod libras iustorum est nolle vel velle peccare. vel etiam posse non turbari. et libras in paradiso sunt posse non peccare. vel etiam posse non turbari. Patet igitur quod liberum arbitrium liberius est in bonis quam in malis. quia in bonis est tantum in seruitute miserie. in malis autem est seruitus miserie. et peccati.

Et in patria erit liberum arbitrium. quando omnis talis seruitus destruetur. Notandum quod licet deus non possit mala facere. et similitur angelus.

et anime beate. tamen est in eis liberum arbitrium. quia bonum eligunt et malum declinant. non ex infirma necessitate. sed libra voluntate.

Eodem modo dicendum est de dyabolo. quod liberum arbitrium habet. bonum tamen semper respuit. et malum eligit. et si non facit in eo uolenta coactio. et uoluntaria obstinatio.

Librum arbitrium habet se in quibusdam indifferens ad bonum. et ad malum. ut in primis ante lapsum parentibus. In quibusdam plus se habet ad malum. quam ad bonum. ut in regeneratis per baptismum.

In quibusdam plus se habet ad bonum quam ad malum. ut in sanctificatis in uero. In quibusdam uero necessitate se habet ad malum. ut in infidelibus non regeneratis. In quibus uero necessario se habet ad bonum. ut in confirmatis. sicut sunt beata uirgo post conceptionem filii.

De Natura corporis humani.

De grece antropos dicitur. quasi arbor trinitata. habet enim se caput cum capillis ad modum radicis. Brachia uero circum sunt quasi rami. Solus etiam homo longi et latius corporis est. solus quoque homo est erectus corpus. et huiusmodi ratio duplex est scilicet naturalis. et moralis. Naturalis quidem ratio est. quia in aliis animalibus habundat in capite materia terrena deprimens. et deficit calor erigens quod non est in homine. Est et ratio moralis. ut scilicet rectitudo stature corporalis. attestet rectitudinem mentis sui sui ad celestia tendentis. Quod etiam anime trinit mutant corpus. quia forma delectabilis ymaginata mouet corpus sicut et instabilis. et ideo dicit auicenna quod multum tristis ac lepram timens erit aliquando lepratus. fit et e contrario quod passiones corporis reddunt in anime turbationem. sicut patet in sompno. Item partes corporis habent simi-

litudinē totū mundi: q̄a tanta est distan-
 tia int̄ extremitates duorū digitorū longorū
 utriusq; manū. q̄nta est a iuncte capitis usq;
 ad plantā pedis. Similit̄ tanta est distan-
 tia a centro capitis usq; ad oppositū tropū
 in celo: q̄nta est ab oriente in occidentē. Cor-
 pus humanū ex quatuor compositū est
 elementis: s; a partē t̄a in ossib; & carne. aq;
 uo in humorib; sanguine. flegmate. colā.
 melancolia. Itē continet̄ aer in pulmone:
 & hoc patet quia semp̄ in motu ē. quia pul-
 mo est uentilabēū cordis ne nimio calo-
 re dissoluat̄. Itē ignis continet̄ in corde:
 & ideo int̄ius est latū. & superius acutiū. q̄a
 formā ignis retinet. Memb; corporis tri-
 phica sunt. S; enī quedā radicalia: ut e-
 par. cor. cerebri. Quedā genitalia: inter
 que p̄ma t̄a s; de esse in diuiciū. inq̄b;
 ut sup̄ dictū ē sedē habet sp̄s natural̄.
 vitalis. & animalis. S; m̄bra genitalia
 s; ad conseruationē speciei. Alia s; m̄b;
 deseruientia. ut uene. artie. & m̄p̄ que
 negit̄ ille triplex sp̄s ut habet̄ sup̄. T̄o
 in dicunt̄ m̄bra officialia: ut manū pedes
 & huiusmodi. Sunt enī m̄bra tam artifi-
 cialit̄ ordinata: ut mutuo sibi deserui-
 ant. Nam superiora inferioribus adminis-
 trant gubernationem: ut patet in oculis
 s; inferiora p̄bent superiorib; supportationē:
 ut patet in pedib; & crurib;. que totū pon-
 dus aliorū m̄broz sustinent. Itē media in-
 parciunt̄ utiq; defensionē. & necessariorū
 conq̄sitionem: ut patet in manib; & brachi-
 is. Itē sic sunt ordinata: ut mutuo sibi cō-
 doleant. si unū m̄brū dolet. condolet̄
 omnia. & hoc p̄t colligationē. & iunctionē
 Itē sic ordinata sunt: ut unū m̄brū
 in p̄culis p̄ alio se exponat. ut patet in
 capite. Itē quando unū m̄brū deficit

alia defectum ei; suppleat. Unde uidemus
 aliquos carentes manib;. cū pedib; comedere:
 & alios carentes pedib;. cū manib; ambu-
 lare. Itē maior dolor in uno m̄bro. facit
 minore in alio m̄bro nō sentire. Item
 m̄bra quorū motus sub est libo arbitrio.
 tam p̄mptam seruant obedientiam. ut
 int̄ impium uoluntatis. & executionem
 opis. quasi nulla mora uideatur: & hanc
 obedientiam uidem; seruare oculū in ui-
 dendo. linguā in loquendo. os in comedendo.
 manū in opando. **De Phylonomia. lvi.**
Duisē m̄broz dispositiones s; m̄
 parte phylonomie. diuisos affect;
 & mores indicant in homine: nō quod ista
 signa necessitatem imponant morib;
 hominū. s; ostendit̄ inclinationē naturę.
 q̄ tam retinē potest freno rationis. Sequi-
 mur ig; in hoc tractatu magnos huius ar-
 tis auctores. scil; Aristotilem. Amicennā.
 Constantiniū. Philemonē. Iexira. Pale-
 monē incipientes a complexionib;. Igitur
 melancolicos tristes & ḡnes dicunt̄. San-
 guineos aut̄ horū opposita habere uidem;
 Item colici faciles sunt ad iram: & fleg-
 matici pigri. & sompnolenti. Phylono-
 mia sexus ē quod masculin; animus
 uehemens est. ac impetuosus. Studios;
 & animos;. femine aut̄ miseres s; er-
 timide. Capilli molles & rari. et̄es in-
 genuum p̄locunt̄. Itē capilli p̄nunciat̄
 timidū. & lucri cupidū. Item capilli
 nimis dep̄ssi. & fronti imminentes: ferū
 declarant animū. & hys concordat ca-
 pitis uersim capillatā. Itē capilli flau;
 & crassi albi. indicant̄ indocilem. Itē ca-
 pilli subnigri si sint modate tenues. bo-
 nos indicant̄ mores: & bonā hominis
 compositionē. Caput nimis magnū

stolidum indicat. Caput autem globosum.
breue est & sine sapientia. & memoria.
Hec caput humile superius & quasi planum
insolentie & dissolutionis dat indicium.
Caput oblongum aliquantulum. & malleo si-
mule hominem circumspectum indicat ac pu-
dum. **F**rons angusta nimium indocile et
uorace designat. **L**ata uero paruitate sig-
nificat discretionis. **H**ec rotunda designat
iracondiam. **H**umilis & demissa signi-
ficat ueracitatem uel ueracitatem & non admit-
tentem turpia. **H**ec quadrata & modate mag-
nitudo magne sapientie. & magna
nimitatis est indicium. **S**upercilia arcuali-
a. que iunguntur ad cornu nasi. significat
subtilem & studiosum in omnibus operibus suis.
Si autem ibidem occurrunt. talem hominem. & par-
sapientem demonstrant. **S**i uero arcuositas de-
clinat ad tympana. & ad gibbositatem ge-
narum. significat negligentem. **H**ec supercilia.
si sunt longiora & multorum pilorum. signifi-
cant ferum & magna meditantem. **O**culi
qui tamquam guttule nitidi nitores reuertuntur
mores compositos indicant. **I**ndo uarie
mouentur oculi. ut in curio. in quiescunt
significant mala reuoluta in animo.
si nondum esse percepta. **O**culi splendori glan-
ci. tam micantes. significant audacem.
& pugilem. ad malitiam. **O**culi magni tre-
mentes & obscuri. designant uinum pota-
torem. & temperantiam ueris. **O**culi pure
nigri. significant imbecille. & sine uirtu-
te animi. & lucidum. **I**ndo autem guttu-
le rubentes aliquantulum ibi sunt. & tamen
nigre apparent. animi significant uis-
tum. & peritum. & ingeniosum. **U**bi autem
guttule in nigris oculis uehementer rubent
& alique tendunt ad quadratam. & quodam
sunt pallide. quedam glauce. & circuli qui

forissecus ambiunt pupillas sicut san-
guinolentie. & sunt magni oculi. & nitore
pupille mouentur. ut mouet palpebra.
tales inquam oculi. significant animi qui
omnem morem excedat ferax. **Q**uidam nesci-
dorum cogitari potest. talibus oculis pro-
bile est. nec etiam domestico cessabit sangui-
ne. **O**culi nimium prominentes. & rubicundi.
& parui. linguam declarant effrenatam.
& instabile corpus. **O**culi acris intuen-
tes. si sunt humidi. significant hominem
uedicum. ac in agendis uelocem. & pu-
dum. **O**culi qui frequenter clauduntur. ac
quasi reserantur. timidum. ac imbecillum decla-
rant. **O**culi multum aperti. significant stul-
ticiam. & ueracitatem. **S**i autem multum clau-
surae sunt. significant mobile. & incon-
stantem in omnibus rebus suis. **N**ares pro-
minentes & ualde magne. significant
stoliditatem. & garrulitatem. & imprudentiam.
si ualde parue. malignitatis sunt
indicia. **N**ares nimium rotunde. indociles
significant. **N**ares oblonge & anguste.
mundicie signa sunt. **N**ares ridentes &
supra caput applicate. ingratiā desig-
nat. **G**ene crasse. significant igna-
miam & uolentiam. **N**imium autem tenues.
malignitatem. **G**ene rotunde. arguunt
uindictam. **N**ares patule. alacritatis & for-
titudinis dant indicium. **L**onge uero &
tenues. mobilitatis & leuitatis signi-
habent. **N**arum autem pars que iuxta
frontem est. si nec alta. nec humilis. sed in
linea descendat. uirtute signum est. & con-
stantiam demonstrat ac prudentiam.
Nares minores debito furib' assignant
Omnis uultus cum plenus est & crassus. ig-
nauitatem & uoluptati deditum significat.
Ultus dependens arguit morem subdolum

indicat. **L**abra tenuia in ore maiori. & signis labium aliquotulum exubat. **S**up inferius: magnanimum & forte. **L**abra tenuia parui oris: imbecilem animum & uisum indicant. **L**abra cu soluta ab ore aliquotulum dependunt. ierem demuntiant. Nam in asinis & eqs anti qs hoc signum uidentur. **O**s paruum tam conuenit uultib' mulieru. qm ais effeminatis. **O**s quod ultra modum dilatatur uox acitate indicat: & imitem & impium. **T**alis eni oris rictus marinis monst'is gnerit. **M**entiu aliquotulu p luxum demonstrat min' uacundiu. & minus turbatu. **P**aruum & breue habet mentiu. sunt imites & inuidi. hos eni plato ad serpentes referebat. **V**tuli mentium e mensuratum. scdm qd ad q dratam accedens. **M**entiu si longe in p hucum distendatur. doli s iustitiam designat. **V**ox assimilata uocui ouiu aut caprae. Stulticie habet indicium. **A**u' aut in modu amu uoce intendunt de facili sunt leues. **V**ox tenuis & lugub' triste indicat suspiciosum. **V**ox uox incurrit in nates. ita ut nates consonent: m' daces. & maluoli. & malis alienis gaudentes. **C**erux longa & tenuis. significat q maligna meduatur. **R**otunda cerux pbat uirtutem ai. & corpus humilitate. **C**erux breuis. in cuius est ei qui temeritatis audax est. **C**erux nimis recta. insolentem et iustitiam indicat. **P**ectus qd multum congestum est carnis. indocilem significat. & ignaru. **P**ectus qd longi longum est qm uent' prudente significat. **P**ect' si cu uentre. numeritate pilor regatur. significat ho'em instabilem.

& animu sine religione ac pietate. **C**u aute solum pectus capillos pferit. animosiu designat. **H**umi tenues. & q in acumine erecti s' infidiosum indicant ho'em. **B**rachia qndo i tanta plicitate extendunt. ut erecto corpore extremitas medij digiti appropinqt ad genu. hoc forte in sinu quatuor digitorum deficiat. ostendit homines humiles fortes. **C**um aut plicitas hec ad fem' defuit. ul' parum ultra. declarat ho'es maluolos. & malis alienis gaudentes. **M**an' nimiu breues & exigue. fortes demonstrant & sagaces. **C**rasse aute man' si digitos breues ultra modum habeant. dicunt iquies forem. infidiosum. & fure. **M**an' inerte & tenues. loquacem significant & uerace. **U**ngues plani ac molles. & tenues. & obrubentes & bene plicidi. optime ingeniu indocant. **U**ngues inflexi. & curui. imprudentes & rapaces. **U**ngues breues nimiu. declarant malignu. **D**igiti collecti & coglobati. auax dicunt & malignu. **D**igiti parui & tenues. stultiu demonstrant. **D**igiti uo parui & crassi. inuidiu indicant & audace. **L**ata tenuia & angusta et depressa. timiditate indicant. **L**ata refra carnis. & dura. ostendit homine indocilem. h' eni ad ranas scdm platonem referuntur. **P**ars cruris que sub genu e & uocatur fura. qndo plana est. & quasi grauida. inremyatu ho'em significat & inuidiu. **M**olles fure. effeminatis alligant. **P**edes crassi & breues ualde infirmu homine indocant. **P**edes nimium plici. ad homine refertur dolosu. **P**edes ptenues & breues. pdunt homine malignu. **O**ui longis passib' incedunt.

magnanimum esse solent. & efficaces. Qui celeriter incedendo se compingunt. & multum deducit. atque totum corpus complicat. significat timidum. ac parvum. & usitatum. Quod breues passus habet. eadem accelerans malignus dicitur et imbecillus. Color cutis niger. usitatum indicat. Color albus rubens. fortes & animosos ostendit. Colore vehementer albus cum pallore. defectum virtutis significat. ex nimia victoria flegmatis. Color igitur. lucentibus oculis. ad insaniam vergit. Color mediū inter album. & nigrum. qui declinat in brumum. si clarus est. ostendit virum boni ingenii. & honoris more. **Regule generales**

Omnialiter igitur **Physionomie. lviij.** tenendum est. quod membra que in proportione naturali. quo ad figuram. colorem. quantitatem. situm. motum indicant bone membris. habitudine naturale. Membra vero que perversa sunt figura. quantitate situm. motum. perversam mentem indicant. Preterea Plato dicebat. quod quicunque similitudo animalium aliquorum in hominibus est. etiam talium mores imitant. Notandum insuper quod licet per signa membrorum naturalium. mores hominum cognoscuntur. non tamen imponunt necessitate. sed ostendit inclinationem nature. nec semper demittant affectum hominum. sed frequenter & probabiliter. Itē propter signa exteriora de quibus dictum est. non statim inferendum est iudicium. quia forte signum est per accidens. non per naturam. & forte iudicium est per contrariam consuetudinem. vel freno rationis tenetur. Unde narrat Aristoteles. quod discipuli hypocritas portabant figuram pictam hypocritas. philemoni excellenti physionomo. qui pronuntiavit de ipso quod esset. ut luxuriosus.

Illis autem indignantibus & culpantibus philemonem. quod de optimo viro taliter iudicasset. referrebant hoc hypocritam. qui confessus est philemonem verum iudicasse. Sed ex amore philosophie & honestatis. dixit se concupiscentias cordis sui iudicasse. & accepisse per studium quod nature fuerat denegatum. Denique sciendum quod signa exteriora non refutuntur. nisi ad eas passionem que in sunt naturaliter homini. sicut est natura concupiscentia. & huiusmodi. non autem ad eas que sunt anime solae. sicut in musica. geometria. & similia. Sciendum quoque quod in oculis principaliter consistit omnis perfectio physionomie. et si oculorum iudicium confirmat ceterorum membrorum iudicium. tunc rata dicitur esse loquax. Si autem contrariantur. tunc prevalent iudicia oculorum. propter quod omnes physionomi affirmaverunt. oculum esse verum iudicium cordis. **De compositione corporis**

Postquam expeditum & anime. lviij.

Postquam expeditum & anime. lviij. est de homine ex parte corporis. & membris. nunc dicendum est de ipso. prout est compositus ex utroque. ubi specialiter notatur potentia dei. quia natura tam distantes coniunxit in unam personam. Naturam videlicet corpoream & incorpoream. que ut dicitur. distant in predicamento substantie. Preterea cum esset una creatura que habebat cognitionem intus per intellectum. ut angelus. & alia que habebat cognitionem fuerit per sensum. ut quodlibet animal brutum. fieri debuit creatura. propter perfectionem unitas. que hac cognitione duplici esset. predicta. ut lege possit in libro scripto. intus & foris. hoc est in creatore. & in suo oculo. Una est anima corpori multiplici ratione. licet separata iudicatur dignior. Prima ratio est. ut per unionem tam disparum

naturae. erigetur mens ad spandā un
 onē. que int' aiām & spm̄ est creatū. Ali
 a ratio est ut aiā seruendo in corpe ma
 ius intum habeat. q̄a ubi maior pug
 na. ibi maior victoria. & p̄ consequē ma
 ior corona. Difficultas enī op̄is. multum
 ualeat ad efficacā mēdi. *Extra ratio ē. p̄
 t̄ complementum inuicē. Cū enī sicut ē
 dictum quodā est creatura pure spūalis
 quodā pure corporal. conueniens fuit fi
 eri creatam mixtā. partim scilicet spūale.
 partim corporalem. *Extra ratio est. quia sic
 corpus inuū. ualeat ad fructū penitentie.
 sic post mortē resuscitatum. ualeat ad con
 sumationē stole duplicatē. quia nō solū
 aiā. s; corp' & anima p̄m̄abitur dote sua
 J̄ta ratio est. q̄a ex defectib' corp̄is. homo
 multā matiam habet humiliatonis. Vn
 de illud. humiliatio tua ī medio tui. Sic
 aut' anima. ex conuictione ad corp' plura
 bona assequit' sic et multa trahit incom
 moda. *Primo. p̄cā originalis inq̄natio
 nem. Job. Q̄s potest facē mundū de inuū
 do conceptum semine. *Secundo. p̄nitatem peccā
 di. Genesi. Qui sunt sensus hominis ad
 malū ab adolescentia sua. *Tercio. bene o
 p̄andi difficultatē. *Pubys legit'. *Pagru
 pig' t̄n̄siu'. & ecce totū repleuerū urtice.
 & spine. *Quarto. intellectus eb̄tudinē.
 lib' sapientie. *Corpus quod corrumpitur.
 agrauat aiām. *Quinto. continuā impug
 nationē. *Ad Galatas. *Caro concupiscit adu
 sus spm̄. & sp̄s aduersus carnē. *Sexto. cura
 rum sollicitudinē. *Mathei. Dico uobis.
 ne solliciti sitis anime uīe qd̄ manducetis.
 neq; corp̄i uīo quid induamini. *Septimo.
 passionū multiplicatē. *Job. Homo natu
 r' de muliere beuū uiuētis tempore. replet
 multis miseris. *Octauo. gl̄e recedatōne*****************

Glām enī nō percipimus. qm̄ diu in corpore
 detinetur. p̄t' quod ap̄ls cupiebat dissolui
 et esse cum xp̄o. *De. *Sp̄uētatib; hominis.**

Properates hominis iste fuit. *Ex.
 Distingere int' honestū. & turpe. Vn
 de sol' hominis est. honestum. p̄sequi. cū
 om̄ia beata nō nisi inuā. & delectabilia.
 p̄sequitur. *passiones ordinare ad limitē
 rationis. sup̄ mundū p̄ intellē c̄uari.
 Et ideo si aliquis q̄s p̄ adhesionem in ter
 ris mundo infiorē se fecit. tam quasi
 honore humanitatis excur'. p̄petatē acci
 pit bestie. ut dicatur fieri p̄ concupiscen
 tiam p̄ccus. p̄ iram canis. p̄ rapinam leo.
 & sic de alijs. q̄s plato uocauit secundā
 animā in compositione incorporationem.
 amicitia habere. sc̄dm̄ omne gen' amici
 tie. In hoc differt homo a brutis. que nō
 habent speciem amicitie. q̄ est dilectōis
 u' amunicatōis. & huiusmodi. *Intellectu
 alibus theorematib' speculari. & delecta
 ri in talibus. *Secundari in turpi p̄petā
 to. p̄t' quod inemundabiles dicunt' in
 uicendi. quia in aliq' inuati sunt a ra
 tionis honore. peccatā assumēs natu
 ram. *P̄fecte ēē iugale animal. eo. quod
 legib' ordinatus faciat nuptias. *Cui
 le esse animal. q̄a distributiones. &
 cohabitaciones. & sedā. & pugnas p̄fectas
 habeat. & in banitatib' ordinatas. *Discipli
 ne esse p̄ceptibile. p̄ rationis usum. *Est a
 nimal mansuetū natura. p̄pter curialitatē
 Est animal risibile. *Est animal gl̄abile. p̄t'
 p̄fectas gaudendi rationes. que solū q̄tingit
 homini. *Est microcosmū. id est minorem
 mundū. eo quod omnis creature aliquid
 habeat homo. *Uidet' esse cū lapidib'. uege
 tari cū arborib'. sentire cū animalib'. intell
 h̄ge cum angelis. *Ex duplici natura esse************

compositum. scilicet spirituali et corporali. Creatura
est dignissima. est animal rationale mor-
tale. Humana fragilitas consistit in his
quod in homine est assiduitas deficiendi.
impossibilitas standi. facilitas cadendi. dif-
ficultas resurgendi. vilitas nascendi. incer-
tudo moriendi. Defectus humanus est. quia
quod habemus aliunde habemus. ut imperfectionem
habemus. et insuper amittere possumus. In homine
est moriendi necessitas. et hec est illata
necessitas. sicut fuit in adam. vel inna-
ta est sicut in nobis. vel assumpta sicut
fuit in christo. *De primi parentibus. ix.*
Summa bonitas volens inuocare
bonum suum aliis. fecit creaturam rationa-
lem. que summum bonum intelligeret. intel-
ligendo amaret. amando possideret. pos-
sидendo haberet. possidendo beata esset.
Fecit autem deus primum hominem. forman-
do corpus eius per ministerium angelorum de-
limo terre. in agro damasceno. et inspira-
uit in faciem eius spiritum vitae. id est ani-
mam creauit. et eam perfectam corpori
inuiuit. Factus est autem homo ad yma-
ginem dei in naturalibus. et similitudinem
ingressus. Dicitur homo factus ad yma-
ginem dei potius quam angelus. quia conue-
nientiam habet homo cum deo intus
et extra. quod non habet angelus.
Intus enim habet convenientiam secundum
memoriam. intelligentiam. uoluntatem.
sicut angelus habet. Sed extra. conuenientiam
habet quam non angelus. Nam sicut
a patre filius. sic ab homine homo. eadem
naturae. Preterea sicut deus prelatas est omnium
in suo universo. sic homo omnium in suo v-
niuerso. Item sicut deus est ubique. sic anima est
ubique. siue habitabilis id est in corpore. non
quidem per essentiam. sed per potentias. Dignitas

humana est quod deus hominem sapienter
rationis est. vita innocens est. christo potestatem.
Primum notatur in hoc. quod factus est
homo ad dei ymaginem. secundum quia ad dei si-
militudinem. tunc quia impositus est homo
animantibus. et aliis creaturis. que omnia
seruiunt homini. Ex his patet quod
uoluntati bonorum hominum. non subditur
creatura solium. sed etiam ipse deus. Plalmis
ta. Voluntatem tantum se facit deus.
et deprecationem eorum exaudit. Item angeli. qui
deputantur ei ad custodiam. Item demones.
quodammodo ad exitum beatorum. Item homines
boni. qui sunt socii tribulationum. et erunt
socii consolationum. Item mali. qui bonos ma-
gis promouent persequendo. quam possunt facere
seruando. Corpus tale dedit deus primo homini.
quod anime est subiectum. ut est obtempe-
rans sine rebellionem. est et pagabile sine
libidine. est uegetabile sine mortalitate.
est proportionabile. quantum ad complexiorem
equalem. est que anime conforme. ut sic
anima erat innocens. et tamen poterat peccare.
sic corpus est impassibile. ut tamen possit in
mortalitate incurri. et ideo poterat mori.
et non mori. poterat habere sufficientiam. et
indigentiam. poterat obtemperare et rebella-
re. et hoc fuit ratione nature defectum ex
nullo create. nec per gloriam affirmare. Fu-
it tamen corpus illud ita conditum. ut in eo
nulla esset pugna rebellionis. nulla punitas
libidinis. vel nulla imminutio inguere.
nulla corruptio mortis. Hec autem immor-
talitas a deo principaliter fuit ab anima. si-
cut ab influente. et corpus equali compo-
sitione. sicut a disponente. a ligno autem
uite sicut augetante. Regimine uero di-
uine prudentie. sicut ab intus seruante.
et extrinsece protegente. Factus est itaque ho-

mo absq; omni culpa. & miseria! n̄ culpā ha-
 buit. n̄ fomitis incantatum. Insuper datum
 est ei quadruplex adiutorium. Vnū est dicit
 te uolendū quod ē conscientia! scdm ē ad
 mirandū cont̄ malū. & stimulandū
 ad bonū quod est s̄ndēsis! tertū fuit scē
 tia illuminās intellectū ad cognoscendum
 sc̄pm. d̄m suū. & mundū istū. qui sc̄s fue-
 rat p̄r̄ q̄m! quartū fuit karitas accēdēs
 p̄m affectū. ad diligendū d̄m sup̄ om̄ia.
 & suū p̄cūm sicut sc̄pm. Prima duo p̄-
 tinent ad p̄fectionē naturalū. alia duo
 ad p̄fectionē gratuitā. Quorū unū fuit ḡ-
 tie gratis date. scil; scientia. reliquū gr̄e
 gratū facientis. scil; karitas. Accepit homo
 t̄p̄licem oclm! scil; carnis quod ē mundū.
 h̄e rationis. q̄ uideret annū. Itē contēpla-
 tionis. quo uideret d̄m. & sic oculo carnis uide-
 homo q̄ sunt ext̄ se. oculo rationis q̄ sunt
 int̄ se. oclō contēplationis q̄ sunt sup̄ se.
 Noticiā enī d̄i habuit. cui p̄sentia qua-
 dam int̄ior aspiracione n̄mplabatur.
 n̄ tam ita excellēt ut in p̄ata. n̄ ita in e-
 m̄gnate. ut in in uia. Res etiā factas no-
 uit! quia omnib; imposuit notia animā
 tib; noticiā q̄ siu habuit. quia qualis erat
 factus sciuit. & quid agē ul' carē debuit i-
 tellexit! fuit q̄ sine penaltatib; quia nec
 esuruit. n̄ sitiuit. h̄e frig. ul' estas. labor.
 & infirmitas. enī nō lesit. nec morē expecta-
 uit. q̄a uiuens erat ad glām transitur.
 Vestib; nō eguit. & nud; uicundā n̄ sen-
 siss; natura in eo q̄ ad deformitatē mēbroz
 nō errass; conceptus fuisse. sine pudore. &
 partus sine dolore. & mot; m̄broz subter
 ti fuisse uoluntati. **De Precep-**
to factum Adam in us Ade datus. lxx.
 paradysum deus t̄stulit. & ibi de costa
 d̄mētis sibi sociā formauit. Hanc nō

fecit de capite. ne uiuo d̄naret. nec de pede.
 ne contempnētur. s; de latē. ut amoris un-
 culum p̄baret. Duplex bonū deus illis pre-
 parauit. vniū temporale. aliud etnū. Prīmū
 dedit. scdm p̄misit. Ideo fuit duplex p̄cep-
 tum homini datū. Vnū naturale ad custo-
 diendū bonū datum. Aliud discipline ad p̄-
 uincendū bonū p̄missum! & h̄ nō poterat
 mereri meli' q̄m p̄ merā obedientiam.
 que tunc mera ē. quōd p̄ceptum ex se so-
 lo obligat. & nō ex alta causa. Et tale d̄r
 p̄ceptum discipline! q̄a p̄ p̄m dicitur.
 q̄nta sit uirtus obedientie. Vnde & p̄re-
 ceptum dicitur discipline! quia uitare lig-
 num scientie n̄ suadebat natura. s; disci-
 plina. Preceptū uō nature duplex fuit.
 Vnū de p̄seruatione indiuidii. ut ibi de
 omni ligno paradysi comēde. Inter que
 fuit in medio paradysi specialiter notia-
 tum lignū uite! sic dictū ab effectu. q̄a
 corpora p̄mōz parentū. debuit it̄nue
 uegetare. Aliud fuit p̄ceptum nature!
 p̄ conseruatione speciei. ut illud. Cresci-
 te & multiplicamini & replete terram. Cir-
 ca p̄mū scil; discipline! nota q̄d aliquid
 phibetur. q̄a malū. Exodi. Non fur tuum
 facias. Aliud q̄a occasio mali. Marhei. di-
 co uobis n̄ iurare omnino. Sic pilatus mul-
 ta phibere potest! que tam nō sunt exp̄s-
 sa in sua regula. Nota aliqd ad proba-
 tionē obedientie! & tale fuit p̄ceptum de
 ligno uetito. **De Paradyso. lxxi.**
Ad homo predictis fultus auxiliis
 accepit locū paradysi t̄st̄ris. inhabita-
 tionē tranquillam! fuit autē locus ille ut
 ait Damascen' exultationis uniuēse p̄m-
 ptuariū. quia t̄ra excellēior positus est.
 in tempato ac purissimo aere circūfulge.
 Plantis semp̄ floeridis comat' est. bono o-

H

J

Factum Adam in us Ade datus. lxx.
 paradysum deus t̄stulit. & ibi de costa
 d̄mētis sibi sociā formauit. Hanc nō

doce plen' nulliq; irrationabiliū ibi ha-
bitat. Preterea habet ex gene. quod a dño
paradyfus plantat' est. fonte qui diuiditur
in quatuor capita irrigatur. ac ligno uite
& scientie decorat' p cherubim & flameum
gladiū custodit'. Flora insup qd mille ibi
sunt tempestates. Due q; sunt ibi hyemes.
& due estates: & ibi fructificant arbores bis.
In utiq; solsticio habent hyemem: & in utiq;
eqnoctio estatem. Hui' aut' ratio est. quia
paradyfus sub circulo eqnoctiali situs est.
& ideo semp habent eqnoctiu. **De casu pa-**
nuodens igit' dyabolus fel' in hoīs. lxij.
citati hominis. in specie serpentis ipsam
mulierē tamq; fragiliorē temptandā ag-
gredit'. quā cum in responsione dubitancē
cernit. hęc' instat. & uincens etiā uirū
illa mediante deicit. Processit ergo sic p
mo. scil; qrendo. Cur pcepit nobis deus.
scd. assēdo. nequaq; inq; mortemini. tūc
pmittendo. eritis sicut dy scientes bonū.
& malū. Peccatus iste fuit maxime usurie.
qā peccat' expendo. impellendo. & allicēdo.
Serpentiā enī accepit in interrogatōe. Im-
pulsit in assertione. Allexit in pmissione.
Allexit enī dyabol' mulierē p triplex ape-
tibile. scil; scientiam que est appetibile ra-
tioni. P excellentiā. ad modū dñi. que est
appetibilis. irascibilis. P suauitatē ligni.
q; est appetibilis. concupiscibilis. Ig' uir p-
cauit in uno. quia lignū ueritū gustauit
Vnde & penā accepit. ut in sudore uultus
sui pane suo uesceret'. Mulier aut' in du-
obus pcauit. nā supbiuit. & ueritū come-
dit. Vnde & duplicem maledictionē habu-
it. scil; sub uiri potestate eris: & h' p' pri-
mum. In dolore paries. p' scdm. Dyabol'
tō in serpente inuidit. mīctus est. dece-
pit. Vnde ppter p'mum dictum est ei sup

pectus tui gradieris. p' scdm. iram co-
medes. p' tertiū. ipsa conter caput tuū.
Si aut' scire uoluīs q's eor plus peccauit. sa-
licet uir ul' mulier. nota qd qntum ad aliqd
plus peccauit mulier. & qntum ad aliqd
ipse uir. Nam mulier pl' pcauit. qntū ad
peccatis finis intentionē. uoluit enī fieri si-
cut d's. s; uir intendebat nō constare delicta
as mulieris & suas. Itē mulier pcauit in
plures. quia in se. in dñm. in pximū. Item
mulier pcauit dampnosa. quia plures ma-
ledictiones suscepit. Uir aut' plus pcauit.
qntum ad originē. quia ex cca scientia. Itē
uir pcauit maiori ingratitude. Quertū
ig' multa. cur d's hominē fecit qui pcare
possit. S; ad hoc assignant' rationes plurime
Prima. ut ostendat' dei potentia. qā solus
inuitabilis est. omnis aut' creatura muta-
bilis. Sola est. ut declaretur dei sapientia
a' qui ex malo elicit bonū scil; qd nō potuit
fieri nisi feciss; creatam uitabilem i' mali.
Cia. ut manifestaretur dei clemētia. quā
xpē p mortē suā hominē libauit. Quarta.
ut ostendatur dei iusticia. quia nō solum
reddidit uultis p'mia. s; et malis supplicia.
Quinta. ut homo nō sit peccatoris conditionis q'
alīe creature. quas omnes sic d's admi-
nistrat. ut eas agē p'ris motib' sinat. Vn-
de & hominē p' arbitrio relinque' debuit
Sexta. est laus humana. laus enī est uiri
uultu. quod potuit trāgredi. & nō est trā-
gressus. Septima. est decore uirtutū. quia
opposita iuxta se posita magis elucescunt
Ita mali bonos commendant adinuicē com-
parati. Octaua ratio est. qā boni excitantur
p malos. & pbantur. Adam & uia
post peccatū de paradyso expulsi sunt.
sicut lucifer de celo. & in hac ualle mise-
re habitantes facti sunt mortales. Nā

34
sicut in celo est non posse mori. sic in terra est
non posse non mori. et in inferno semper mori.
Ex his patet. quod primus status hominis
fuit innocentie. sed per gratiam culpae. quod
penitentie. cunctus glorie. Unde enim inordinat
erexit se super se. cecidit miserabiliter in
se. scilicet a statu innocentie. et gratiam in sta-
tum culpae et miserie. Item quia factus est
inobediens suo superiori. iusto dei iudici-
o factus est. ut fieret inobediens suum
inferi. et maxime circa membra virtuti ge-
nitive deseruientia. **De Ordine Temp**

Ordinis temptationis **tacemus in nobis.** **lxvii**
qui fuit in primis parentibus. et in
nobis completus. Nam sicut ibi serpens sug-
gestio. mulier delectata est. vir comedit.
sic in nobis secundum Gregorium diabolus gerit
serpentis officium. Sensualitas uero mulie-
ris. et ratio tenet locum uiri per consensum.
Vel dicas secundum Augustinum. quia suggestio
est serpentis motus primus ex fomite. co-
mestio uero mulieris. delectatio cogitatio
nis. per interuallum parte rationis. et com-
estio uiri est consensus superioris partis ratio-
nis. Per hec enim tria. scilicet suggestioem delec-
tationem. et consensum. homo in temptatio-
nem ducitur. quia temptatio per suggestionem
inchoatur. et per delectationem progreditur. per con-
sensum consummatur. Sunt autem alia tria
per que quis in temptatione detinetur. scilicet
opis proprium. consuetudo. et desinatio. Sci-
endum quod temptatio est triplex. Pri-
ma est a diabolo. uel per modum suggesti-
onis. uel per modum afflictionis. Secunda est
a mundo. qui uoluptate. uel uanitate
allucit. uel persecutione frangit. Tercia
est carnis. que per sensualitatem ac fomi-
tem peccatum impellit. quibus etiam ratio con-
sentiens peccatum perficit. **Due species**

prime temptationis. scilicet diaboli et mundi.
sunt extra nos. et non habent peccatum. Unde
Augustinus. Temptatio non est peccatum. sed materia
excitanda virtutis. Tercium modum temptandi
est in nos. et est peccatum ueniale. quando primus
motus tantum est. sed mortale. si consensus ad-
uenit. Contra predictas temptationes. dedit
deus nobis tria remedia. quia contra diabolos
habemus spiritus angelicos. qui ad bonum nos
stimulant. et contra insultus diaboli nos de-
fendunt. Item contra mundum habemus exem-
pla sanctorum. quos nec allucebant mundi blan-
dimina. nec terrebant simplicia. Item contra car-
nem. habemus naturalia bona. scilicet sinder-
sim. et uim irascibilem. habemus etiam gratui-
ta. scilicet karitatem. temperantiam. et huiusmodi.
quibus carnis mortificamur. Est autem differe-
ntia temptationis que a diabolo. et carne.
Temptationes enim que a diabolo sunt. sepe
oriuntur preter rationem. ut nuptias faciat fami-
paciatur. et post legem dormitionem somp-
no pergrauat. Temptationes uero que sunt
a carne. frequenter surgunt. propter necessitatem.
sed interdum excrescunt in superfluitatem. ut si-
cubi post reuivum immoderate appetitur. uel in
comedendo modus et mensura non tenentur. Temp-
tatio multiplex est. quedam probationis. et hec
est a deo. sicut deus temptauit abraham. que-
dam examinationis. et hec est ab homine.
quedam precipitationis. et hec est a diabolo. que
sic temptauit primos parentes. quedam delec-
tationis. et hec est a carne. quedam consensus.
hec est rationis. Temptationis quatuor sunt
species. Prima est aspera. hec est a laboribus
in consuetis. in principio conuersionis. Secunda est
uana. et oritur de prosperitatibus spiritualibus. cum
quis gloriatur de successibus uirtutum. Tercia
est dubia. ut cum quis dubitat. quid certum
de alio re tenere debeat. Unde accidit quod

l'insuccessu

seguor quisquā ad bonū reddir. qñdo id qd
agit bonū esse dubitat/prior fit ad malū.
qñdo malū esse. nescit malū esse. Quarta ē
fraudulenta. ut qñdo dyabolus in angelū
lucis se transfigat. sub specie uirtutis. indu
cens uicū. Hoc fit. qñdo suadendo honesta
tem. inducit superbiam. ul' suadendo discre
tum obsequiū. inducit carnis qmodū. uel
suadendo iustū iudiciū. inducit cōdelitā.
ul' suadendo misericordiam. inducit remissio
nem. ⁊ negligentā. ⁊ suadendo largitatē.
inducit pōgaltitatem. ⁊ sic de alijs. In ta
lib' aut' pculosū est pculum nō uidē. Pri
mam psalmista appellat timorē nocturnum
In nocte enī adūitas designatur. Scdm
appellat sagittam uolantē in die. qā p diē
pūitas designatur. Etiam appellat negoti
um pambulans in teneb's. ⁊ h' pō dubium
pplexitatis. Quarta uocat demoniū meri
dianū. Vnde dicit. nō timebis a timore noc
tūo. A sagitta uolante in die. De hys q
tuor generib' temptationū idē ait. Su
p' aspndem q ad p'mū. et basiliscū ambu
labis. quo ad scdm. ⁊ conculcabis leonē.
q ad t'ium. ⁊ draconē quo ad q'rtum. Pp
ter p'dictas temptationes ⁊ deceptiones
dyaboli. nō sunt etiā licita faciendā. ⁊ h'
in qñq' casibus. Prim'. si dyabol' ipse
suadet bonū aliquod. faciendum nō est.
ne uideam' suis consilijs consentire. Vn
de x'p' ipso suadente noluit panē de lapi
dib' facē. quod tam op' bonū fuisse. Sed
si aliqd op' bonū pponat' cōt' legem d'i.
nō est faciendū. vnde machabē noluerit
comedē carnes svillas. q's tempe necessi
tans comedē licuisse. T'ius. qñdo bonū
fit cū scandalo alior'. Ad corinthios. Si
esca scandalizat fratrē meū. nō mandu
cabo carnes mef'nū. Quart'. qñdo bonū

meā q' ē iniquitas
fit pō ostentationē. Job. Si osclat' sū manū
maxia. Vntus. cū impedit' obedientia signi
oris. quia licet pō mandati prelati malū
niquam debeat fieri. potest tam bonum
pō obedientiā imitari. Remedia contra
temptationes carnis. s' memoria dñice
passionis. mortificatio carnis. utile exerci
um. declinatio occasionū. conculcatio pñ
cipij temptationi. **Explicit lib' Sed's.**

De opib' Conditoris. Incipit Annotacōes
de corruptela p'ccati. ⁊ de caploz t'ij libi.

De malo in genē. de triplici malo. De malo
culpe. ⁊ de p'cc'i distinctione. Quid sit p'cc'm scdm
rem. De nominib' peccator'. De peccati origine.
De diuisione p'cc'oz. De effectū peccati. De pecca
to originali scdm rem. De originali p'cc'o scdm
nomie. De primis morib'. De delectatione car
nali morosa. ⁊ consensu in p'cc'm. De p'cc'o uenia
li. De effectū p'cc'i uenialis. De septem uicij ca
pitalib' in genē. De superbia. De inuidia. De ira.
De accidia. De auaricia. De gula. De luxuria.
Quando septem uicia sint mortalia ul' ue
nialia. De peccato in sp'm sc'm. Quiniam p'
cator'. **Finit Annotatio Caploz. Incipit li**
b' Tercij q' est de corruptela p'cc'i. De malo
i genē. de triplici scilicet malo. Caplin p'mū.

alium triplex
uidelicet Culpe
pene. ⁊ dampni.
quod opponit'
triplici bono. id
est honesto. de
lectabili. vtili.

Nam culpe op
ponitur honestum. pene opponit' delec
tabile. dampno opponitur vtile. Malū
est uale multis modis. Primo p'stā or
dinationē. quia pō uilificationē ponit
tur in loco infiori in uilificatione rerum